

MYKOLO ROMERIO UNIVERSTETAS

TEISĖS FAKULTETAS

BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS KATEDRA

Joana Supranavičiūtė

Baudžiamosios teisės ir kriminologijos studijų programa

**PORNOGRAFINIO TURINIO PRODUKCIJOS GAMINIMAS, PLATINIMAS IR
VIEŠAS DEMONSTRAVIMAS. ATSAKOMYBĖ UŽ TAI LR BK IR KITŲ VALSTYBIŲ
ĮSTATYMUOSE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas

Dr. Pavejas Kujalis

Vilnius 2011

TURINYS

Įvadas.....	3
1. Bendra pornografijos apžvalga: sąvoka, istorinė raida ir statistika.....	6
2. Pornografija kaip nusikalstama veika Lietuvos Respublikos Baudžiamajame kodekse.....	12
2.1. Atsakomybė už pornografijos gaminimą, platinimą ir viešą demonstravimą.....	12
2.2. Atsakomybė už nepilnamečių asmenų pornografiją.....	20
3. Pornografija kaip nusikalstama veika užsienio valstybių įstatymuose.....	25
3.1. Pornografija Jungtinių Amerikos Valstijų įstatymuose.....	25
3.1.1. Vaikų pornografija ir internetas.....	31
3.2. Pornografija Anglijos įstatymuose.....	40
3.2.1. Vaikų pornografija ir internetas.....	45
Išvados.....	49
Siūlymai.....	50
Literatūros sąrašas.....	51
Santrauka.....	58
Summary.....	59
Priedai.....	60

Įvadas

Tiriamoji problema. Tiriamoji problema apima du pagrindinius aspektus: pirma, - atsakomybę už pornografinio turinio gaminimą, platinimą ir viešą demonstravimą LR BK, ir, antra, - atsakomybę už šią nusikalstamą veiką JAV ir Anglijos baudžiamuosiuose įstatymuose. Papildomai nagrinėjama kaip nusikalstama veika socialiniame kontekste, aptariant legalumo ir cenzūros klausimus. Atsiradus internetinei erdvei ir paplitus informacinėms technologijoms, galimybė išvengti baudžiamosios atsakomybės už disponavimą pornografinio turinio dalykais pasidarė gana didelė.

Problema ta, jog, nežiūrint to, kad įstatymuose yra įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už disponavimą pornografinio turinio dalykais, tačiau praktikoje ji nėra dažnai realizuojama. Ši teisinė norma nėra pritaikyta tinkamai funkcionuoti esant internetinei erdvei. Taip pat kintant visuomeniniam gyvenimui ir atsirandant naujam suvokimui apie tai, kas yra norma, turėtų būti peržvelgiamas būtinumas dekriminalizuoti pilnamečių asmenų pornografiją.

Darbo aktualumas ir naujumas. Lietuvoje nebuvo atlikta konkrečių mokslinių tyrimų, sprendžiant pornografijos legalumo klausimą. Mokslinių publikacijų aukščiau paminėta tema Lietuvoje beveik nėra ir gilesnės bei išsamesnės analizės kol kas nebuvo atlikta. Apie tai nekalbama ir baudžiamosios teisės teorijoje. Atskirai yra nagrinėjamas vaikų pornografijos klausimas, tačiau pilnamečių asmenų pornografijos distribucija paliekama nuošalėje, nors tai ypač aktualu tapo atsiradus internetinei erdvei ir paplitus informacinėms technologijoms. Esami problemos nagrinėjimai nėra pakankami siekiant išsamiai atskleisti pornografijos kaip nusikalstamos veikos esmę, atsakomybę už tai bei išanalizuoti šios teisinės normos funkcionalumą praktikoje.

Darbo mokslinį naujumą sąlygoja tai, kad: pirma, pornografijos kaip nusikalstamos samprata atskleidžiama apžvelgiant bendrąsias, teisines ir socialines klausimo vystimosi tendencijas. Antra, tyrimo analizė atliekama konstruojant naują požiūrį į tai, kas yra pornografija, kokia jos socialinė-teisinė prigimtis, jos paskirtis teisiniame ir socialiniame kontekste; trečia, tyrime analizuojama užsienio šalių teisinė praktika ir lyginama su Lietuvoje esančia bei atskleidžiamos pilnamečių asmenų pornografijos dekriminalizavimo Lietuvoje galimybės.

Tyrimo objektas. Šio tyrimo objektą sudaro pornografijos sąvokos, istorinės raidos ir statistinės apžvalgos, LR BK 309 straipsnio analizė, pornografija kaip nusikalstama veika socialiniame ir kultūriniame kontekste. Ne mažiau svarbi tyrimo objekto dalis yra ir užsienio, t.y. JAV ir Anglijos baudžiamųjų įstatymų ir teisinės praktikos analizė pornografijos tema, apimanti tiek pilnamečių asmenų, tiek nepilnamečių asmenų pornografiją, žodžio laisvę ir cenzūrą.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Magistro tyrimo tikslas - remiantis baudžiamosios teisės ir kitų mokslų pasiekimais, kompleksiskai išanalizuoti pornografinio turinio gaminimą, platinimą ir viešą demonstravimą bei atsakomybę už tai LR BK ir kitų šalių įstatymuose, analizę vykdant teisiniame, socialiniame ir religiniame kontekste, taip pat nustatyti teisinio reguliavimo ir praktinio teisės normų įgyvendinimo trūkumus bei remiantis užsienio šalių įstatymais ir teismų praktika siūlyti identifikuotų trūkumų pašalinimo ar optimizavimo būdus.

Magistro darbo uždaviniai:

- 1) aptarti pornografijos lingvistinę ir teisinę sąvoką, istorinės raidos aspektus, rodančius pornografijos kaip nusikalstamos veikos formavimąsi ir sampratą socialiniame, kultūriniame ir religiniame kontekste bei pornografijos statistiką: kokios lyties, amžiaus ir išsilavinimo asmenys naudojami internetiniais pornografijos puslapiams, kiek laiko ir pinigų tam skiria ir t.t.;
- 2) išanalizuoti LR BK 309 straipsnį, numatantį atsakomybę už disponavimą pornografinio turinio dalykais, nustatyti objektyvuosius ir subjektyvuosius nusikalstamos šios nusikalstamos veikos požymius;
- 3) atskirai išanalizuoti vaikų pornografiją kaip nusikalstamą veiką, ištirti sąsajas su kitomis nusikalstamomis veikomis ir aptarti atsakomybės griežtinimą už šią veiką;
- 4) aptarti cenzūros klausimus susijusius su disponavimu pornografinio turinio dalykais;
- 5) nustatyti pornografijos kaip nusikalstamos veikos teisinio reguliavimo ir praktinio įgyvendinimo sunkumus bei trūkumus, apibrėžti šių sunkumų ir trūkumų pašalinimo būdus ir galimybes, t.y. iškelti pilnamečių asmenų pornografijos dekriminalizavimo klausimą;
- 6) ištirti LR BK 309 straipsnio nefunktionalumą internetinėje erdvėje;
- 7) išanalizuoti JAV ir Anglijos įstatymus ir teisinę praktiką baudžiamosiose bylose dėl pornografinio turinio dalykų bei, pritaikius lyginamąjį metodą, palyginti su Lietuvos teisine praktika;

Tyrimo hipotezė. BK teisinės normos, nustatančios baudžiamąją atsakomybę už pilnamečių asmenų pornografinio turinio produkcijos įsigyjimą, gaminimą, platinimą, reklamavimą ir viešą demonstravimą, nėra veiksmingos taikant jas praktikoje, kadangi internetinė erdvė suteikia neribotas galimybes tas normas pažeisti be gresiančios atsakomybės.

Tyrimo reikšmė. Tyrimas reikšmingas dėl keleto priežasčių. Pirma, tyrimo metu atliekama analizė, formuluojami teiginiai, išvados bei siūlymai formuoja naują požiūrį į pilnamečių asmenų pornografiją ir žodžio laisvę teisiniame ir socialiniame kontekste bei galiausiai veda į teisingą įstatyminių nuostatų suvokimą ir vertinimą. Antra, šis tyrimas padeda suvokti, jog pilnamečių asmenų pornografijos kriminalizavimas neturi būti grindžiamas remiantis vien moralės ar dorovės nuostatomis, nes teisė ir minėtos nuostatos nėra vienas ir tas pats dalykas bei eina skyrium.

Tyrimo metodai: loginis-analitinis, loginis-dedukcinis, lingvistinis, teisės aktų analizės, sisteminės analizės, lyginamasis.

Darbo struktūra. Darbo struktūrą ir jo visumą lemia tyrimo objektas, suformuluotas tikslas ir šiam tikslui pasiekti iškelti uždaviniai. Magistro darbą sudaro įvadas, trys dėstomosios-tiriamosios dalys, išvados, literatūros sąrašas ir priedai.

Pirmojoje tyrimo trumpai aptariama pornografijos sąvoka lingvistine ir teisine prasme, apžvelgiama istorine raida, pateikiami statistikos duomenys. Taip pat pornografija apžvelgiama socialiniame ir kultūriniame kontekste, aptariant prielaidas kodėl pornografija traktuojama kaip nusikalstama veika. Visa tai padeda nuosekliau išigilinti į darbo tyrimo problemą. Antroji ir trečioji tyrimo dalys, atsižvelgiant į pirmojoje dalyje iškeltus teiginius, yra skirtos Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių (JAV ir Anglijos) baudžiamųjų įstatymų ir teisinės praktikos bei probleminių klausimų analizei.

1. Bendra pornografijos apžvalga: sąvoka, istorinė raida ir statistika

Pats žodis kildinamas iš graikiško πορνογραφία (pornografija), kuris kilęs iš graikų kalbos žodžių πόρνη (pornē, "prostitutė" ir pornea, "prostitucija"), ir γράφω (grafo, "Rašau arba įrašo," antriniai prasme "ilustracija") ir priesagos -ία (-ia, reiškiančios "būseną", "turtas" arba "vieta"), taigi reiškiančio "prostitucijų ar prostitucijos žodinis aprašymas ar iliustracija."

Bendriausia prasme, pornografija yra detalus seksualinio objekto vaizdavimas, kurio tikslas yra seksualiai sujaudinti ir lytiškai pasitenkinti. Pornografinio turinio gali būti bet koks kūrinys, pradedant nuo knygų, žurnalų, atvirukų, nuotraukų, skulptūrų, piešinių, paveikslų ir baigiant animacija, garso įrašais, filmais ar vaizdo žaidimais. Tačiau, kai seksualiniai veiksmai yra atliekami prieš gyvą auditoriją, tai pagal šį apibrėžimą, tai nėra pornografija, nes pats terminas taikomas tik akto vaizdavimui, bet ne pačiam aktui. Todėl, pavyzdžiui, sekso šou ir striptizas nėra klasifikuojami kaip pornografija.¹

Lietuvos Respublikoje pornografijos sąvoka pateikiama LR Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnyje: "Pornografinio pobūdžio informacija – informacija, kai atvirai ir detaliai rodomas tikras ar suvaidintas lytinis aktas, lytiniai organai, tuštinimasis, masturbacija arba lytiniai iškrypimai (pedofilija, sadizmas, mazochizmas, zoofilija, nekrofilija ir kt.), ir tai yra pagrindinis tokios informacijos tikslas."²

Istorinė raida

Seksualinio pobūdžio vaizdai turi senas istorines šaknis (pvz., Veneros skulptūrėlė (Paveikslas Nr. 1)), bet pornografija kaip šių dienų koncepcija faktiškai neegzistavo iki Karalienės Viktorijos epochos. XIX a. įstatymai uždraudė vaizdų ir aprašymų, laikomų pornografiniais, publikavimą, mažmeninę prekybą ir prekybą - buvo įsakoma sunaikinti parduotuvės ir sandėliuose esamas atsargas, skirtas parduoti. Tačiau privačių asmenų turima ir žiūrima pornografija nebuvo laikoma nusikaltimas, kaip tai yra ir šiandien.

Erotinis John'o Cleland'o romanas "Fanny Hill" yra laikomas "pirmuoju originaliu anglų prozos kūrinium, kuriame pornografija panaudota romane". Pirmą kartą Anglijoje

¹ Pornography, http://en.wikipedia.org/wiki/Pornography#cite_ref-2

² Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo pakeitimo įstatymas // Žin., 2006 m. liepos 11 d. Nr. X-752

kūrinyms išspausdintas 1748 metais ir buvo vienas iš labiausiai persekiojami ir draudžiamų kūrinių per knygų istoriją. Autoriai buvo netgi kaltinami "Karaliaus subjektų tvirkiniu."³

Pats terminas "pornografija" atsirado XVIII a., pasirodžius prancūzų rašytojo Rétif de la Bretonne knygai "Pornografas, arba padoraus piliečio samprotavimai apie tikrąją prostitucijos amoralumą" ("Le Pornographe: Ouvrage dans lequel il présente un projet de réforme de la prostitution"). Knygoje aptariami klausimai, kuriuos tuometinė visuomenė laikė nepadoriais, todėl pirmasis knygos pavadinimo žodis tapo bendrinium, juo imta vadinti tai, kas laikyta seksualiai nepadoriu. Teisę spręsti, kas peržengia padorumo ribas, ilgą laiką turėjo bažnyčia – egzistavo net sąrašas draudžiamų publikacijų, vadinamas "Index Librorum Prohibitorum", kuris galutiniai buvo panaikintas tik 1966 m. birželio 14 d.⁴, vėliau ji perduota jurisdikcijai. Kadangi krikščioniškoje kultūroje seksualinis gyvenimas apskritai buvo draudžiama (nepadori) tema, uždrausta buvo daugelis klasikinės literatūros, vaizduojamojo meno kūrinių: literatūroje - Petronijaus "Satyrikonas", Longo "Dafnis ir Chloja", Ovidijaus "Meilės menas", Bokačio "Dekameronas", o vaizduojamajame mene siūlyta publikai rodyti senovės graikų skulptūras uždengus lyties organus.

Ilgainiui atsiradus liberalesniam požiūriui į seksą, daugelis draudimų buvo atšaukti. Didžiausia šiuolaikinės jurisdikcijos problema nustatant požiūrį į pornografiją - kur yra padorumo ir nepadorumo riba, kada erotinis turinys tampa pornografija.⁵

Pirmasis pasaulyje teisės aktas, pripažinęs pornografiją nusikalstama veika buvo Jungtinės Karalystės Nepadorių publikacijų įstatymas, priimtas 1857 metais. Šis įstatymas, buvo taikomas Jungtinėje Karalystėje ir Airijoje. Pagal šį įstatymą nepadariaus turinio dalykų pardavinėjimas buvo traktuojamas kaip teisės pažeidimas - teismams buvo suteikta teisė konfiskuoti ir sunaikinti įžeidžiančią medžiagą. Įstatymas nebuvo taikomas Škotijoje, kur ir toliau galiojo bendroji teisė. Tačiau įstatymas neapibrėžė termino "nepadurus", palikdamas šią teisę teismams. Iki šio įstatymo priėmimo nepadorios medžiagos paskelbimas buvo traktuojamas kaip bendrosios teisės baudžiamasis

³ Pornography, http://en.wikipedia.org/wiki/Pornography#cite_ref-2

⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/Index_Librorum_Prohibitorum

⁵ Pornografija, http://www.skaniosmintys.lt/sekso_zodynas_raide_p/pornografija

nusižengimas ir veiksmingai persekioti autorius ir leidėjus buvo sudėtinga net ir tais atvejais, kai medžiaga buvo aiškiai pornografinio turinio⁶.

XIX a. kartu su nuotraukų ir kino filmų sukūrimu, atsirado ir nauja niša pornografijai – nuotraukos ir filmai, kurių kūrimas prasidėjo iškart po kino filmų atsiradimo 1895 metais. Du iš pirmųjų tokių filmų kūrėjų buvo Eugène'as Pirou ir Albert'as Kirchner'is. Pornografiniai filmai greitai buvo pripažinti nepadoriais ir neteisėtais, todėl buvo gaminami mėgėjų ir slapta. Tokių filmų gamyba ir distribucija buvo sudėtingas ir rizikingas verslas, todėl prekyba vyko neviešomis ir labai privačiomis aplinkybėmis. 1969 metais Danija tapo pirmąją valstybe, legalizavusia pornografiją – tai paskatino komercinės pornografijos kūrimą. Kadangi kitose šalyse pornografija vis dar buvo nelegali, tokio turinio filmai buvo slapta įvežami į šalį ir parduodami „iš po prekystalio“ arba kartais rodomi „kino klubų“ nariams. Taip pat XX a. siūbtelėjo nauja – žurnalų – mada. Tai buvo ir burleskos nuotraukos, pin-up modelių plakatai, kabinami JAV kareivių savo kambariuose, o galiausiai ir tokių žurnalų vyrams atsiradimas kaip Playboy, Hustler ir Penthouse.⁷

Tuo atžvilgiu įdomi JAV jurisdikcijos požiūrio į pornografijos kaita. XIX a. pradžioje pornografija laikyta beveik visa su seksualiniais santykiais susijusi informacija, netgi medicininiai dalykai apie patį lytinį aktą - mokslinė informacija apie seksą ir kontraceptines priemones.

Remiantis tokiu pornografijos supratimu, JAV buvo uždrausta pardavinėti net seksologo Havelock'o Ellis'o knygą "Seksualinės psichologijos tyrimai" ("Psychology of sex")⁸.

Lūžis įvyko 1933 m., kai teismas pripažino neteisėtu draudimą pardavinėti Niujorke James'o Joyce'o romaną "Ulysas" ("Ulysses"). Romanas legalizuotas remiantis tuo, kad jis sukurtas ne pornografiniais tikslais ir turi didelę literatūrinę vertę⁹.

1957 m. byloje '*Roth v. United States*' JAV Aukščiausiasis teismas nustatė, kad pornografija laikytina produkcija, kurios pagrindinis tikslas - žadinti seksualinius jausmus, ir kuri pažeidžia šiuolaikinius visuomeninės moralės standartus. Taip pat apibrėžta, kad pornografijai netaikomos Pirmosios Konstitucijos pataisos normos, regalmentuojančios žodžio laisvę¹⁰. 1966

⁶ Pornography, http://en.wikipedia.org/wiki/Pornography#cite_ref-10

⁷ History of erotic depictions, http://en.wikipedia.org/wiki/History_of_erotic_depictions

⁸ Havelock Ellis, http://en.wikipedia.org/wiki/Havelock_Ellis

⁹ United States v. One Book Called "Ulysses", 5 F.Supp. 182 (S.D.N.Y. 1933), http://scholar.google.com/scholar_case?case=5544515174778878625&q=

¹⁰ Roth v. United States, 354 U.S. 476 (1957), <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=354&invol=476>

m. nagrinėjant klasikinio erotinės literatūros veikalo "Fanny Hill" draudimą šis principas buvo papildytas: pornografija - tai erotinio pobūdžio, meninės, socialinės ir mokslinės vertės neturintis veikalas.¹¹

1973 m. byloje '*Miller v. California*' JAV Aukščiausiasis teismas pakartojo, kad pornografijai netaikomos Pirmosios Teisių bilio pataisos normos, regalmentuojančios žodžio laisvę, ir paskelbė, kad kiekvienoje bendruomenėje priimtose savos padorumo normos ir teisė pripažinti veikalą pornografiniu suteikiama konkrečios bendruomenės teismui. Tuo pačiu buvo suformuluotas vadinamasis Milerio testas, kuriuo vadovaujantis nustatoma kas konkrečiu atveju yra laikoma pornografija. Trys Milerio testo kriterijai:

1. pagrindinė veikalo tema erotinė ir pagrindinis tikslas - seksualinis jaudinimas;
2. erotinė tema atskleidžiama pažeidžiant bendruomenėje vyraujančias moralės nuostatas;
3. veikalas neturi reikšmingesnės literatūrinės, meninės, politinės ir mokslinės vertės.¹²

LR BK 309 straipsnyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už gaminimą, platinimą ir viešą demonstravimą bei reklamavimą, tačiau griežtesni nustatymo kriterijai nenurodyti, todėl praktikoje jis retai taikomas. Kas yra ir kas nėra pornografinio turinio dalyku kiekvienu konkrečiu atveju sprendžia Žurnalistų etikos inspektorius, vadovaudamasis ekspertų išvadomis. Tokia funkcija jam pavesta nuo 2006 metų.¹³

Statistika

Bendriausia pornografijos statistika: kiekvieną sekundę 3,075.64 doleriai yra išleidžiami ant pornografinio turinio dalykų, 28.258 interneto vartotojų žiūri pornografinio turinio vaizdus ir nuotraukas bei 372 interneto vartotojai paieškos sistemose ieško pornografinio turinio svetainių. Kas 39 minutes JAV yra sukuriamas naujas pornografinis vaizdo įrašas.

Pornografijos industrijos pajamos yra didesnės nei šių technologijų kompanijų (Microsoft, Google, Amazon, eBay, Yahoo!, Apple, Netflix ir EarthLink) pajamos kartu sudėjus! 2006 metais tos pajamos siekė 97.06 bilijono dolerių, ir tai tik Kinijoje, Pietų Korėjoje,

¹¹ *Memoirs v. Massachusetts*, 383 U.S. 413 (1966), http://en.wikipedia.org/wiki/Memoirs_v._Massachusetts

¹² Pornografija, http://www.skaniomsintys.lt/sekso_zodynas_raide_p/pornografija, *Miller v. California* 413 U.S. 15 (1973), http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/printer_friendly.pl?page=us/413/15.html

¹³ Žurnalistų etikos inspektoriaus 2009 metų veiklos ataskaita Lietuvos Respublikos Seimui // Vilnius, 2010, Nr.S-190

Japonijoje, JAV, Australijoje, Anglijoje, Italijoje, Kanadoje, Filipinuose, Taivane, Vokietijoje, Suomijoje, Čekijoje, Rusijoje, Nyderlanduose ir Brazilijoje. Duomenų apie kitas 212 valstybių nėra. Didžiausias pajamas gavo Kinija (28%), Pietų Korėja (27%), Japonija (21%) ir JAV (14%).¹⁴

Toliau pateikiami duomenys apie pornografinių svetainės ir jų lankytojus internete.

Nors pornografinio turinio svetainės sudaro dešimtąją dalį visų interneto svetainių (apie 12 %), tik šiek tiek mažiau nei pusė visų interneto vartotojų jomis naudojasi. Pornografijos paieška sudaro ketvirtadalį (25 %) visų paieškų, o pornografijos atsisiuntimai sudaro net 35 % visų atsisiuntimų.¹⁵

Pirmąjį kartą vaikai pornografinį turinį internete pamato būdami maždaug 11 metų. Nuo 8 iki 16 metų amžiaus grupėje net 90 % nepilnamečių jau būna matę pornografiją internete.¹⁶

Internetinės pornografijos vartotojai dauguma vyresnio amžiaus vyrai, gaunantys didesnę atlyginimą. Didžiausias kiekis vartotojų (25,5 %) yra iš 35-44 metų grupės bei uždirbančių virš 75 tūkst. dolerių per metus (35%), tuo tarpu mažiausias (13,61 %) – iš jauniausios 18-24 metų grupės bei uždirbančios tik iki 15 tūkst. dolerių per metus.¹⁷

Vyrų ir moterų, besinaudojančių tokiomis svetainėmis, santykis yra 1:3, nors net 70 % respondenčių lankymasi interneto pornografinėse svetainėse slepia. Skirtingai nuo paplitusios nuomonės, nepilnamečiai pornografinio turinio svetainės lanko daugiau dėl smalsumo ar užklęsta atsitiktinai arba suklaidinti paieškos sistemų nei būtent į pornografinį turinį orientuoti vyresni vartotojai.¹⁸

Prie aukščiau pateiktų bendrųjų duomenų svarbu pateikti ir pornografijos legalumo „žemėlapi“, kuris pateikiamas darbo Priede Nr. 8.

¹⁴ Priedas Nr. 1, darbo psl. 60

¹⁵ Priedas Nr. 2, darbo psl. 60

¹⁶ Priedas Nr. 3, darbo psl. 61

¹⁷ Priedas Nr.4 ir Nr. 5, darbo psl. 61-62

¹⁸ Priedas Nr. 6 ir Nr. 7, darbo psl. 62-63

Pornografija legalizuota visoje Šiaurės Amerikoje ir nemažoje dalyje Pietų Amerikos, o taip pat beveik visame senajame žemyne – Europoje. Su tam tikrais apribojimais pornografija leidžiama Rusijoje, Australijoje, Pietų Afrikoje ir Indijoje. Draudžiama – Baltarusijoje, Ukrainoje, Islandijoje, Kuboje, nemažoje dalyje Afrikos ir Azijos bei Indonezijoje ir kitose šalyse. Kol Lietuvoje pornografijos distribucija yra už įstatymo ribų, kaimyninė Latvija draudžia tik vaikų pornografiją, o Lenkijoje, kuri yra stipriai katalikiškas kraštas, suaugusių asmenų pornografija legali nuo 1998 metų ir pornografinio turinio žurnalai parduvinėjami kioskuose, degalinėse ir parduotuvėse.¹⁹

¹⁹ Priedas Nr. 8, darbo psl. 63, Pornography by region, http://en.wikipedia.org/wiki/Pornography_by_region

2. Pornografija kaip nusikalstama veika Lietuvos Respublikos Baudžiamajame kodekse

2.1. Atsakomybė už pornografijos gaminimą, platinimą ir viešą demonstravimą

Lietuvos Respublikos 309 straipsnis *“Disponavimas pornografinio turinio dalykais“* numato:

1. Tas, kas turėdamas tikslą platinti pagamino ar įsigijo arba platino pornografinio turinio dalykus, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba laisvės atėmimu iki vienerių metų.
2. Tas, kas pagamino, įsigijo, laikė, demonstravo, reklamavo arba platino pornografinio turinio dalykus, kuriuose vaizduojamas vaikas arba asmuo pateikiamas kaip vaikas, baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.
3. Tas, kas turėdamas tikslą platinti pagamino ar įsigijo arba platino didelį kiekį pornografinio turinio dalykų, kuriuose vaizduojamas mažametis vaikas, baudžiamas laisvės atėmimu iki penkerių metų.
4. Tas, kas demonstravo ar reklamavo pornografinio turinio dalykus, padarė baudžiamąjį nusižengimą ir baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu.
5. Už šio straipsnio 1, 2 ir 3 dalyse numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.²⁰

Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaro III dalyje teigiama, jog šios nusikalstamos veikos objektas yra visuomenės dorovė (atitinkamai ir LR BK XLII skyriaus, kuriame yra 309 str., pavadinimui *“Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai dorovei“*). Bendrausia prasme dorovė – tai gyvenimo visuomenėje ir elgesio normos. Skirtingai nei JAV ar Anglijos teisėje, kur konkrečiu atveju teismas sprendžia, ar pornografinio turinio medžiaga pagal teismų praktikos suformuluotus kriterijus atitinka terminą „nepadorus“, kodeksas neapibrėžia kas yra dorovė, taip pat nepaliekama ir teismui spręsti, ar konkrečiu atveju dorovės taisyklės buvo pažeistos ar ne.

²⁰ LR Baudžiamasis kodeksas, // Žin., 2002, Nr. 112-4970, p. 201

Komentaras taip pat numato, jog moraliniu požiūriu pornografinių kūrinių platinimas visuomenėje yra nepriimtinas (pagal ką buvo nustatytas moralinis visuomenės požiūris lieka neaišku) ir kenkia vaikų ir paauglių fiziniam, protiniam ir doroviniam vystymuisi bei formuoja iškreiptą seksualinių santykių įsivaizdavimą.²¹ Tyrimų, tiksliai parodančių, jog pornografija formuoja iškreiptą seksualinių santykių įsivaizdavimą, nėra, juolab, kad užsienio teisės mokslininkai pripažįsta ne pornografijos uždraudimo ar cenzūravimo svarbą, o nepilnamečių edukacijos svarbą. Priimtas LR Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos informacijos įstatymas turėtų garantuoti nepilnamečių apsaugą nuo pornografinio turinio medžiagos, tad visuotinis jos uždraudimas net suaugusiems asmenims, kuomet interneto svetainėse, talpinamose užsienio serveriuose, pornografija yra pasiekama tiek suaugusiems, tiek nepilnamečiams, yra prieštaravimas žodžio laisvei, numatyta Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 18 straipsnyje²² (analogiškai pornografijos ir žodžio laisvės santykį apibrėžia JAV įstatymai ir teismų precedentai). Tuo tarpu LR Konstitucijos 25 straipsnis teigia, jog „laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai”.²³ Ar žmonių dorovė apsaugoma draudžiant ir taip visiems viešai prieinama pornografiją, lieka retorinis klausimas, nors tyrimai Danijoje, kurioje pornografija legalizuota dar 1969 metais, parodė, jog pornografijos legalizavimas neturėjo įtakos seksualinių nusikaltimų didėjimui, netgi atvirkščiai – jų sumažėjo, kadangi seksualiai smurtauojantys asmenys, žiūrėdami pornografinius vaizdus išlieja savo frustraciją.²⁴ Anlaogiški rezultatai buvo gauti atlikus tyrimus ir JAV bei Japonijoje.²⁵ Darbo autorė mano, jog suaugusiųjų pornografijos legalumas neapsprendžia bendros visuomenės dorovės.

Pagal LR BK komentaro III dalį, būtinumą apsaugoti visuomenę nuo pornografijos platinimo suponuoja 1989 m. Europos konvencija dėl televizijos be sienų (Žin., 2000, Nr. 29-

²¹ Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras, III tomas, Specialioji dalis (213–330 straipsniai). Vilnius, 2010, p. 554

²² Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, Žin., 2006-06-17, Nr. 68-2497

²³ Lietuvos Respublikos konstitucija // Žin., 1992, Nr. 33-1014

²⁴ Berl Kutchinsky “Studies on Pornography and sex crimes in Denmark” (New Social Science Monographs, Denmark, 1970)

25

Social effects of pornography, http://en.wikipedia.org/wiki/Social_effects_of_pornography, Legalizing Pornography: Lower Sex Crime Rates? Study Carried out in Czech Republic Shows Results Similar to Those in Japan and Denmark <http://www.sciencedaily.com/releases/2010/11/101130111326.html>

805). Vistik minėtos konvencijos 7 straipsnyje nurodoma, jog tik laidos negali būti nepadorios (bet nepateikiama nepadorumo sąvoka) ir negali turėti pornografijos (kurios sąvoka taip pat nepateikta) elementų. Tačiau tokios nuostatos pateikiamos siekiant apsaugoti nuo tokių laidų nepilnamečius asmenis, o ne visą visuomenę.²⁶ Nors konvencija taikoma visoje ES, tačiau net 20 iš 27 ES (įskaitant tokias įtakingas šalis kaip Anglija, Prancūzija ar Vokietija) šalių draudžia tik vaikų, o ne suaugusiųjų pornografiją, arba pornografijos platinimą nepilnamečiams asmenims.²⁷ Taip pat būtinumą apsaugoti visuomenę sąlygoja ir 1989 m. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencija, tačiau šios konvencijos 34 straipsnis draudžia išnaudoti vaikus pornografijai ir pornografiniams leidiniams, o apie saugusiųjų asmenų pornografiją nekalba.²⁸

LR BK pornografijos sąvokos nepateikia, o LR BK komentaras rekomenduoja naudotis LR Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 42 punkte pateikiama sąvoka:

Pornografinio pobūdžio informacija – informacija, kai atvirai ir detalai rodomas tikras ar suvaidintas lytinis aktas, lytiniai organai, tuštinimasis, masturbacija arba lytiniai iškrypimai (pedofilija, sadizmas, mazochizmas, zoofilija, nekrofilija ir kt.), ir tai yra pagrindinis tokios informacijos tikslas.²⁹

Ši sąvoka yra daug mažiau reliatyvi – priklausanti nuo teisinės sąmonės ir moralinių nuostatų konkrečiu visuomenės laikotarpiu – nei ta, kuri buvo numatyta LTSR baudžiamojoje teisėje. Tuomet pornografija buvo laikoma „visiškai natūralistinis, nepadorus lytinių santykių ar seksualinių scenų pavaizdavimas ar aprašymas, žadinantis nesveiką lytinį instinktą“. Šioje sąvokoje nemažai vertinamojo pobūdžio posakių (nepadorus, nesveikas), kurių suvokimas šiais laikais yra pasikeitęs ir susiaurėjęs.³⁰ Tačiau LR Visuomenės informavimo įstatyme numatyta sąvoka kaip pornografijos tikslą nurodo seksualinių aktų vaizdavimą, o ne lytinį žmogaus susijaudinimą ir nėra atribojama įprasta, smurtinė ir virtualioji pornografijos kaip tai daroma užsienio teisėje. 2010 m. balandžio 1 d. Žurnalistų etikos inspektoriaus 2009 m. veiklos ataskaitoje LR Seimui teigiama, jog šio apibrėžimo kriterijai dėl seksualinės prievartos prieš vaikus formų, jos fiksavimo bei skleidimo būdų įvairovės yra neišsamūs ir jų gali nepakakti

²⁶ 1989 m. Europos konvencija dėl televizijos be sienų (Žin., 2000, Nr. 29-805)

²⁷ Pornography by region, http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_pornography_laws_by_region#cite_ref-4

²⁸ Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija // Žin., 1995, Nr.60-1501

²⁹ Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymas // Žin., 1996, Nr. 71-1706

³⁰ Meškauskaitė L. „Žiniasklaidos teisė“, Vilnius, Teisinės informacijos centras, 2004, p. 78

seksualinės prievartos prieš vaiką vaizdavimo faktui konstatuoti.³¹ Plačiau apie vaikų pornografija bus kalbama sekančiame skyrelyje.

Pornografija nėra laikoma:

- Meninės vertės erotiniai kūriniai
- Paprastas nuogo kūno vaizdavimas
- Pažintinės paskirties ar humoro forma pateikti dalykai, kuriuose pavaizduoti ar aprašyti žmonių seksualiniai santykiai
- Kūriniai, kuriuose yra atskirų pornografinių pobūdžio elementų, tačiau bendrai paėmus turi meninę, istorinę ar mokslinę vertę;

Pornografinis turinys baudžiamosiose bylose nustatomas remiantis eksperto ar specialisto išvada, paprastai tai daro Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba.³² Tačiau jau anksčiau paminėtoje Žurnalistų etikos inspektoriaus 2009 m. veiklos ataskaitoje LR Seimui teigiama, jog inspektorius nuo 2006 m. vykdo iš Žurnalistų ir leidėjų etikos komisijos perduotą funkciją – vadovaujantis ekspertų išvadomis, priskiria spaudos leidinius, audiovizualinius kūrinius, radijo ir televizijos programas ar laidas, informacinės visuomenės informavimo priemones ar kitas visuomenės informavimo priemones ir (ar) jų turinį pornografinio pobūdžio informacijos kategorijoms bei pažymima, kad tokia veikla nėra susijusi su tarnybos tikrosiomis funkcijomis, nes žurnalistai pornografijos internete neplatina, ekspertizės užima daug laiko sąnaudų, nes įstaigoje dirba tik 15 darbuotojų bei tarnyba nėra finansiškai pajėgi nuolat jas vykdyti dėl sumažėjusio biudžeto.³³ Skirtingai nei Lietuvoje, JAV ir Anglijoje pornografinį turinį vertino teisė paliekama teismui arba prisiekusiesiems. Darbo autorė laiko, jog tokio pobūdžio sprendimas ir Lietuvos Respublikoje turėtų būti paliktas teismui, o ne Žurnalistų etikos inspektoriaus institucijai, kurios paskirtis yra spręsti visai kitokio pobūdžio klausimus.

³¹ Žurnalistų etikos inspektoriaus 2009 metų veiklos ataskaita Lietuvos Respublikos Seimui // Vilnius, 2010, Nr.S-190, p. 25

³²Doc. Dr. Oleg'o Fedosiuk'o paskaita "Nusikaltimai dorovei", http://www.mruni.eu/lt/padaliniai/fakultetai/teises_fakultetas/katedros/naudziamosios_teises_ir_kriminologijos_katedra/studijos/paskaitos/, Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras, III tomas, Specialioji dalis (213–330 straipsniai). Vilnius, 2010, p. 554

³³ Žurnalistų etikos inspektoriaus 2009 metų veiklos ataskaita Lietuvos Respublikos Seimui // Vilnius, 2010, Nr.S-190, p. 7

Pagal LR BK pornografijos dalyku gali būti tai bet kokia forma išreikšti dalykai (nuotraukos, kino ir video juostos, dirbiniai, spausdinti kūriniai, garso įrašai, spektakliai ir kt.), atitinkantys aukščiau išdėstytus pornografijos požymius. Kaip matyti, Lietuvoje į sąvoką nėra įtraukta virtualiosios pornografijos dalykai, kuriuose vaizduojami netikri, kompiuteriu sukurti asmenys.

309 straipsnio 1 dalis numato tris objektyviai pasireiškiančias veikas:

1. platinimui skirto pornografinio turinio dalyko pagaminimas;
2. įsigijimas;
3. arba platinimas;

Asmens, kuris trauktimas baudžiamojon atsakomybėn, amžius minimalus amžius yra 16 metų. 309 straipsnio 5 dalis numato, jog atsakomybės subjektu yra ir juridinis asmuo.³⁴

Pagaminimas – tai pornografinio turinio dalyko sukūrimas (nufilmavimas, fotomontažas, teksto atspausdinimas, garso įrašymas ir pan.), kuris yra tinkamas platinti. Tinkamumas platinti yra veikos baigtumo momentas (formalioji sudėtis). Visi proceso dalyviai – autorius, fotografas, operatorius, režisierius, pagalbiniai darbuotojai ir scenų atlikėjai – yra atsakingi už pornografinio turinio dalyko pagaminimą. Tuo tarpu JAV scenų atlikėjai galėjo būti apkaltinami ne pornografijos gamyba, o prostitucija, tad JAV byloje ‘California v. Freeman’ buvo atribota pornografijos gamyba ir prostitucija.³⁵ Niujorko ir Kalifornijos vasltijos net turi precedentus (atitinkamai ‘New York v. Paulino’, 2005 m. ir ‘California v. Freeman’, 1987 m.), kurie saugo pornografinių filmų prodiuserius nuo kaltinimų prostitucija. Kaip pornografinio turinio dalyko pagaminimas traktuojamas ir atvejis, kuomet asmuo slapta nufilmuoja savo lytinių santykių sceną su kitais asmenimis, o vėliau ją išplatina.³⁶ Vadinasi, atsakomybė grėstų ir internete paplitusio filmuko “Kristina iš Petrašiūnų”, kuriame vaikinai mylisi su girta mergina (darbo autorė šį filmuką atsisiuntė iš užsienio serverių per kelis klavišų paspaudimus) arba dviejų

³⁴ Doc. Dr. Oleg’o Fedosiuk’o paskaita “Nusikaltimai dorovei”,
http://www.mruni.eu/lt/padaliniai/fakultetai/teises_fakultetas/katedros/ baudziamosios_teises_ir_kriminologijos_katedra/studijos/paskaitos/

³⁵ California v. Freeman, 488 U.S. 1311 (1989), <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=488&invol=1311>

³⁶ Vilniaus apygardos teismo nutartis Nr. 1-167/2008

gimnazistų oralinio sekso scena, dėl kurios Akmenės rajone buvo pradėtas ikiteisminis tyrimas (ši filmuką taip pat galima gauti iš užsienio serverių).³⁷ Tai parodo, jog atsakomybės taikymas, esant internetinėms galimybės pornografinio turinio dalykus talpinti užsienio serveriuose, tampa ganėtinai keblus. Jeigu pradėjus kurti, veika nutrūksta dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo kaltininko valios, veika kvalifikuojama kaip pasikėsinimas pagaminti pornografinio turinio dalyką (LR BK 22 straipsnis ir 309 straipsnio 1 dalis).³⁸

Įsigijimas – tai disponavimo pornografinio turinio dalyku galimybės įgijimas. Ši veika galima nusiperkant, priimant dovaną, pagrobiant, atsisiunčiant iš interneto arba išsaugant kompiuterio standžiajame diske ar USB atmintinėje (svarbu įrodyti asmens valią ir sąmoningumą atliekant tokius veiksmus).³⁹ Įsigijimas laikomas baigtu nuo galimybės disponuoti turimu dalyku atsiradimo momento, o pačia veika gali būti kaltinamas ir tas asmuo, kuris platinimo tikslais laiko arba gabena pornografinio turinio dalyką.

Platinimas - tai sisteminių pobūdį turinti veikla, atlygintinai arba neatlygintinai perduodant tokius dalykus kitų asmenų disponavimui (prekiaujant, užsiimant mainais, fiziškai įteikiant, paliekant tam tikroje veitoje, atsiunčiant į elektroninį pašta, naudojant telefoninį ar kompiuterinį ryšį ir pan.). Vienkartinis pornografinio dalyko skolinimas arba dovanojimas kitam asmeniui nesudaro platinimo LR BK 309 straipsnio prasme, tačiau tai diskutuotina – kodėl sisteminga veikla laikoma platinimu, o tuo tarpu vienkartinis aktas jau nebelaikomas platinimu? LB BK komentaras nurodo, jog turi būti ketinimas sistemingai užsiimti šia veikla arba iš karto išplatintas didelis kiekis pornografinio pobūdžio dalykų. Koks kiekis yra didelis, komentaras nenurodo. Platinimas laikomas baigtu perdavus kitam asmeniui arba kad ir pasiūlius įsigyti pornografinio turinio dalyką. Nusikalstama veika galima tik tiesiogine tyčia: kaltininkas supranta, kad gamina, įsigyja arba platina pornografinio turinio dalykus (intelektualinis kriterijus), ir nori taip veikti (valinis kriterijus). Kai veika pasireiškia pagaminimu arba įsigijimu, būtinu subjektyviu požymiu yra platinimo tikslas, vien tik turėjimas pornografinio turinio dalykų pagal LR BK 309 straipsnio 1 dalį baudžiamosios atsakomybės neužtraukia. Platinimo tikslas yra tuomet, kai kaltininkas įsigyja arba pagamina pornografinio turinio medžiagą ne savo asmeniniam naudojimui, o

³⁷ Straipsnis “Pornografijos suvilioti“, <http://www.lrytas.lt/-11933423451191896937-pornografijos-suvilioti.htm>

³⁸ Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras, III tomas, Specialioji dalis (213–330 straipsniai). Vilnius, 2010, p. 555

³⁹ Lietuvos Auščiausiojo teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–306/2007, http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=31133

siekdamas platinti kitiems asmenims. Pagal BK 309 straipsnio logiką platinimo nesudaro kito asmens supažindinimas su tokio dalyko turiniu arba jo viešas demonstravimas.⁴⁰

LR BK 309 straipsnio 4 dalyje pateikiama baudžiamojo nusisižengimo sudėtis, kurios objektyvieji požymiai yra dvi alternatyvios veikos:

1. pornografinio turinio dalykų reklamavimas;
2. pornografinio turinio dalukų viešas demonstravimas;

LR BK 309 straipsnio prasme, *reklamavimas* - tai informacijos apie pornografinį kūrinių suteikimas neapibrėžtam ratui žmonių, skatinant šį kūrinių įsigyti arba susipažinti su jo turiniu (per televiziją, kino teatre, klube ar kitoje viešoje ar privačioje vietoje). Reklamavimas gali būti tiek susijęs, tiek ir nesusijęs su tokio kūrinių fragmentų demonstravimu, tačiau iš reklamos turinio turi būti aišku, kad reklamuojamas kūrinys yra pornografinio pobūdžio.

Demonstravimas - tai pornografinio turinio dalyko rodymas tokiu būdu, kad su jo turiniu galėtų susipažinti kitas žmogus ar žmonės. Demonstravimas gali būti viešas - pornografinio filmo rodymas per televiziją, kino teatre, klube, kavinėje, pornografinių nuotraukų demonstravimas parodoje, pornografinio turinio spektaklio demonstravimas tam tikroje patalpoje ar kitoje viešoje vietoje, arba privatus, kuomet demonstruojama vienam arba keliems pažįstamiems asmenims.

Baudžiamasis nusisižengimas yra baigtas, pradėjus demonstruoti ar reklamuoti pornografinio turinio dalyką – formalioji nusikalstamos veikos sudėtis. Šiuo metu už šias veikas atsako tik fizinis asmuo, kas, darbo autorės nuomone, turėtų būti keistina – viešai demonstruoti ar reklamuoti pornografinio turinio dalykus gali tiek fizinis, tiek juridinis asmuo. Už šią veiką numatytos bausmės – viešieji darbai, bauda, laisvės apribojimas arba areštas. Darbo autorė mano, jog šis baudžiamasis nusisižengimas turėtų būti perkeltas į Administracinių teisės pažeidimų kodeksą ir traktuojamas kaip administracinis pažeidimas, kaip bausmes paliekant tik viešuosius darbus arba baudą. Šis nusisižengimas nėra toks pavojingas, kad už jį būtų taikoma baudžiamoji atsakomybė. Analogiškai yra ir JAV bei Anglijoje.⁴¹

⁴⁰ Doc. Dr. Oleg'o Fedosiuk'o paskaita "Nusikaltimai dorovei", http://www.mruni.eu/lt/padaliniai/fakultetai/teises_fakultetas/katedros/audziamosios_teises_ir_kriminologijos_katedra/studijos/paskaitos/, Lietuvos Auščiausiojo teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-306/2007

⁴¹ http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_pornography_laws_by_region#cite_ref-4

Darbo autorė pastebi, jog vienoje torrent'ų svetainėje, www.torrent.lt, yra galimybė užsiregistravus ir pasinaudojus torrent'ų programa (BitTorrent arba uTorrent), atsisiųsti nemažai pornografinio turinio filmų ir vaizdo įrašų – tam netgi yra atskira paieškos kategorija, pavadinta „pr0n“. Šiai dienai toje kategorijoje yra apie 16 000 torrent failų. Kadangi patys filmai talpinami užsienio (dažniausiai Kaimanų salų) serveriuose, nubausti tokių filmų platintojus beveik nebelieka galimybės, nes tokio pobūdžio svetainėse administratoriai nekontroliuoja, kokio pobūdžio informacija yra dedama vartotojų ir taip kratosi atsakomybės – analogiškai Linkomanija.net (anksčiau ir šioje svetainėje buvo galima atsisiųsti pornografinių filmų ir vaizdo įrašų) ir LATGA atveju byloje dėl kompanijos „Microsoft“ autorių teisių. Tai dar sykį parodo pornografijos platinimo draudimo nefunktionalumą internetinėje erdvėje. Į Lietuvos interneto tendencijų konferenciją „Login 2011“ kovo 17–18 dienomis atvykęs „The Pirate Bay“ torrent svaitainės įkūrėjas Peter'is Sunde teigė, jog valstybių siekis užblokuoti torrent ar pornografinės svetainės yra cenzūra, kurią interneto vartotojai visvien ras kaip apeiti. „Žodžio laisvė negali būti dalinė – arba ji yra, arba jos nėra. Nėra tokio dalyko, kaip „ribota žodžio laisvė“ – teigė P.Sunde.⁴²

Panašią nuomonę užsienio dėl pornografijos legalumo pateikia publicistas, vertėjas, Europos kintotyros ir medijų studijų tinklo (NECS) narys Karolis Klimka – jis teigia, jog žmonės turi teisę į saviraišką ir pasitenkinimą, o Lietuvos Respublikos siekiai dėl draudimų ir ribojimų yra neaiškūs, nes draudimai yra visiškai bejėgiai prieš pornografiją, kuri yra visiškai laisvai prieinama internete visiems, netgi vaikams. Pasak K.Klimkos „tik nepaprastai naivūs žmonės mano, kad norint turėti prieigą prie pornografijos internete, reikia kreditinės kortelės“, todėl kyla klausimas, kokia yra ribojimų ir draudimų paskirtis, nes pagal dabartinius įstatymus pornografijos draudimas atlieka moralinio drausminimo, o ne prieigos prie pornografijos ribojimo funkciją. Tačiau drausdama pornografijos platinimą, Lietuvos Respublika riboja ir varžo visai ne pornografiją, o piliečių moralinės nepriklausomybės laisvę, t. y. laisvę (ir teisę) patiems ir pačioms spręsti, kas jiems įdomu, malonu, reikalinga arba žalinga. K.Klimka aiškina jog, dabartinis „nepadorumo“ ar dorovės klausimų reguliavimas yra politinių ir teisinių sprendimų proceso, politinės valios produktas. Jį pakeisti taip pat galima tik politinio proceso keliu. „Reika skubiai iširti, kaip dabar galiojantys įstatymai ir teisės aktai, reguliuojantys pornografiją, dera su šalies Konstitucija ir ką jie turi bendro su demokratija bei „europietiškomis

⁴² Peter'io Sunde pranešimas Lietuvos interneto tendencijų konferenciją „Login 2011“ kovo 17–18 dienomis

vertybėmis“ (ką jau kalbėti apie „šiuolaikinį pasaulį“). Pornografijos nėra nereikėtų legalizuoti, jei paaiškėtų, kad tam tikri jos suvaržymai ar ribojimai patys yra neteisėti.” – teigia K.Klimka.⁴³

Darbo autorė norėtų pridurti, jog pornografija nėra žmonėms brukama per prievartą – kai kuriose šalyse, pavyzdžiui, Lenkijoje, yra draudžiama pornografiją demonstruoti asmenims, kurie jos nepageidauja.⁴⁴ Patys asmenys turėtų nuspręsti, ar jie pageidauja žiūrėti pornografinio turinio dalykus, tačiau teisė į pornografiją ir teisė gaminti pornografiją turėtų egzistuoti, pavyzdžiui, tėvai, nepageidaujantys, kad jų atžalos internete lankytusi pornografinėse svetainėse, namie gali įrengti interneto filtrus, blokuojančius tam tikro turinio – kad ir pornografinio – svetaines.

2.2. Atsakomybė už nepilnamečių asmenų pornografiją

1989 m. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 34 straipsnis draudžia išnaudoti vaikus pornografijai ir pornografiniams leidiniams. Pagal šias nuostatas, LR BK 309 straipsnio 2 ir 3 dalys numato baudžiamosios atsakomybės taikymą už jų pažeidimą. Tačiau LR BK nepateikia vaikų pornografijos sąvokos. Žurnalistų etikos inspektorius jau minėtoje 2009 m. veiklos ataskaitoje LR Seimui teigia, jog šalies įstatymai konkrečiai neapibrėžia, kas yra vaikų pornografija.

Ataskaitoje pabrėžiama, kad besiformuojant pornografinio turinio informacijos, kurioje vaizduojamas vaikas, vertinimo praktikai dėl seksualinės prievartos prieš vaikus formų, jos fiksavimo bei skleidimo būdų įvairovės Visuomenės informavimo įstatyme įtvirtintame pornografinio pobūdžio informacijos apibrėžime, pateiktame anksčiau, išdėstyti kriterijai neišsamūs – jie gali būti nepakankami seksualinės prievartos prieš vaiką vaizdavimo faktui konstatuoti. Ekspertui nėra žinoma, kas vyko „už kadro“, todėl jo išvada, jog pornografinio pobūdžio nuotraukoje nėra užfiksuotas vaikas, dar nereiškia, kad nusikaltėlis nepasinaudojo vaiku.⁴⁵

⁴³ “Universitetuose turėtų būti dėstomi kursai apie pornografiją“, interviu, <http://kunigunda.info/universitetuose-turetu-buti-destomi-kursai-apie-pornografija-26.html>

⁴⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_pornography_laws_by_country#cite_ref-9

⁴⁵ Žurnalistų etikos inspektorius 2009 metų veiklos ataskaita Lietuvos Respublikos Seimui // Vilnius, 2010, Nr.S-190, p. 24

Tarptautinės organizacijos akcentuoja vaikų pornografiją apibrėžiančių sąvokų svarbą vykstant globalizacijai ir informacijos technologijų vystymuisi. Anot šių organizacijų, sąvokos yra būtinos problemų identifikavimui ir bendrų veiksnių tų problemų sprendimo nustatymui. Jungtinių Tautų Organizacijos priimto Vaiko Teisių Konvencijos fakultatyvinio protokolo dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos, kurį Lietuvos Respublika yra ratifikavusi, 2 straipsnis pateikia tokią vaikų pornografijos sąvoką: „vaikų pornografija - tai bet koks ir bet kokia forma vaiko, dalyvaujančio realioje ar imituojamoje aktyviai seksualinėje veikloje, vaizdavimas arba vaiko lyties organų vaizdavimas, pirmiausia seksualiniais tikslais.⁴⁶

Tuo tarpu 2003 m. Europos Sąjungos Tarybos priimtas pamatinis sprendimas dėl kovos su seksualiniu vaikų išnaudojimu ir vaikų pornografija pateikia platesnę sąvoką: teisės akto 1 straipsnis vaikų pornografija apibrėžia kaip pornografinę medžiagą, kurioje vaizdžiai parodomas arba vaizduojama:

1. realus vaikas, atliekantis atvirus lytinius veiksmus, arba juose dalyvaujantis, įskaitant gašlų vaiko genitalijų arba gaktos srities demonstravimą; arba
2. realus asmuo, atrodantis kaip vaikas, atliekantis atvirus lytinius veiksmus, arba juose dalyvaujantis;
3. tikroviški neegzistuojančio vaiko, atliekančio atvirus lytinius veiksmus, arba juose dalyvaujančio, vaizdai.⁴⁷

Darbo autorė laiko, jog ši sąvoka yra ganėtinai išsami.

Jau minėtoje Žurnalistų etikos inspektoriaus 2009 m. ataskaitoje LR Seimui teigiama, jog tarnybos ekspertai galimai pornografinio turinio medžiagą tiria remdamiesi Visuomenės informavimo įstatyme įtvirtinta pornografinio pobūdžio informacijos sąvoka. “Šiame įstatyme esantis pornografijos apibrėžimas kartais yra nepakankamas siekiant nustatyti galimus vaikų pornografijos atvejus. Suvokiant, kad vaikų pornografija yra ne tik prievartos prieš vaikus pasekmė, tačiau ir prielaida prieš juos vykdyti naujus nusikaltimus, atsižvelgiant į tarptautinių

⁴⁶ Jungtinių Tautų Vaiko Teisių Konvencijos fakultatyvinis protokolai dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos, Žin., 2004, Nr.108-4037

⁴⁷ 2003 m. gruodžio 22 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR dėl kovos su seksualiniu vaikų išnaudojimu ir vaikų pornografija (internetu prieiga: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004F0068 :LT:NOT>)

iniciatyvų patirtį, žurnalistų etikos inspektorius atkreipia dėmesį į būtinybę įstatymuose apibrėžti vaikų pornografijos sąvoką” – teigiama ataskaitoje.⁴⁸

Netgi Europos Bendrijų Komisija savo 2007 m. ataskaitoje „Dėl kovos su seksualiniu vaikų išnaudojimu ir vaikų pornografija priemonių įgyvendinimo“ pažymi, jog Lietuvoje nėra išsamios vaikų pornografijos apibrėžties⁴⁹ - situacija nepasikeitusi iki šių dienų.

Kaip jau minėta anksčiau, nors LR BK ir kiti įstatymai stokoja vaikų pornografijos apibrėžimo, LR BK 309 straipsnio 2 dalis numato atsakomybę už vaikų pornografijos pagaminimą, įsigijimą, laikymą, demonstravimą, reklamavimą arba platinimą. Pagal minėtą straipsnį, vaiku laikomas asmuo iki 18 metų. Ar kūrinyje pavaizduotas vaikas, sprendžiama kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgus į jo kūną ir išvaizdą, tačiau LR BK 309 straipsnio 2 dalis taikoma netgi tada, kuomet kūrinyje pavaizduotas suaugęs asmuo, apsimentantis vaiku, bet panašumas turi būti toks, kad vartotojas galėtų būti suklaidintas. Tai gali būti asmens drabužiai, šukuosena, vaikams būdingas elgesys ir pan. Kūrinyje vaizduojamas tikras ar netikras vaikas turi dalyvauti seksualinėse scenose – jei vaikas pavaizduotas neutraliose scenose, LR BK 309 straipsnio 2 dalis neinkriminuoja. Platinimo tikslai šios dalies inkriminavimui nereikalingi.

Skirtingai nei LR BK 309 straipsnio 1 dalis, antroji dalis kaip alternatyvią veiką nurodo ir vaikų pornografijos laikymą. *Laikymas* – tai bet koks disponavimas pornografinio turinio medžiaga: turėjimas su savimi, laikymas garaže, namuose, automobilyje, darbo ar kitose vietose, turėjimas mobiliajame telefone, kompiuteryje ar USB atmintinėje ir pan. Jeigu daiktas laikomas pas kitą asmenį, svarbu, kad kaltas asmuo identifikuotu save daikto savininku. Tuo tarpu VU baudžiamosios teisės doktorantas Tautvydas Žėkas kritikuoja vaikų pornografijos laikymo kriminalizavimą ir teigia, jog tokių dalykų laikymas automatiškai nesuponuoja asmenų noro vykdyti nusikalstamas veikas prieš vaikus bei pažeidžia asmens teisę į privatumą.⁵⁰ Darbo autorė tokiai nuomonei nepritaria – pritaikius analogiją, galima teigti, jog pagal autorių ir buitinis smurtas šeimoje prieš vaikus ir moteris įeina į žmogaus privatumo teisės kategoriją. T.Žėko

⁴⁸ Žurnalistų etikos inspektoriaus 2009 metų veiklos ataskaita Lietuvos Respublikos Seimui // Vilnius, 2010, Nr.S-190, p. 26

⁴⁹ Komisijos ataskaita parengta pagal 2003 m. gruodžio 22 d. Tarybos pamatinio sprendimo dėl kovos su seksualiniu vaikų išnaudojimu ir vaikų pornografija 12 straipsnį (internetu prieiga: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0716:FIN:LT:PDF>)

⁵⁰ Žėkas T. „Possession of child pornography: legal or illegal activity (experience of common law countries“ // Teisė, 2009 (70), p. 161

darbe nagrinėjimai remiasi tokių užsienio šalių teisine patirtimi kaip JAV ir Anglija, nes, anot autoriaus, tose šalyse vaikų pornografija buvo nagrinėta daugiausiai. Tačiau, kaip rodo darbo autorės vykdyta teisės aktų analizė, šiose šalyse vaikų pornografijos laikymas yra kriminalizuotas ir tokiai praktikai darbo autorė pritaria.

Kaip ir pirmajai šio straipsnio daliai, nusikalstama veika galima tik tiesiogine tyčia: kaltininkas supranta, kad laiko, gamina, įsigyja, demonstruoja, reklamuoja arba platina pornografinio turinio dalykus, kuriuose iš tikrųjų arba tariamai pavaizduotas vaikas (intelektualinis kriterijus), ir nori taip veikti (valinis kriterijus).

LR BK 309 straipsnio 3 dalis numato atsakomybę už didelio kiekio pornografinio turinio dalykų, pagaminimą ar įsigijimą turint tikslą platinėti arba jų platinimą. Didelio kiekio kodeksas neapibrėžia – tai vertinamasis požymis, kuris sprendžiamas teismo kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į bylos aplinkybes ir teismų praktiką.⁵¹

Pasitelkiant aukščiau suformuluotus argumentus dėl suaugusiųjų pornografijos gaminimo ir distribucijos, darbo autorė siūlo pašalinti LR BK 309 straipsnio 1 dalį, kadangi ji nėra funkcionali, ją sunku įgyvendinti praktikoje bei esant internetinei erdvei sukontroliuoti pornografijos platinimą tampa ganėtinai keblu. Be to, ši nuostata kertasi su žodžio laisve ir riboja asmens moralinės nepriklausomybės laisvę.

Tuo tarpu LR BK 309 straipsnio 2, 3 ir 5 dalis turėtų būti paliekamos, o už 2 ir 3 dalis, numatančias atsakomybę už vaikų pornografiją, turėtų būti griežtinama nusikaltusio asmens atsakomybė. Darbo autorė pabrėžia, jog Lietuvoje turėtų būti suformuluotas tinkamas vaikų pornografijos apibrėžimas, kurio šiuo metu Lietuvos įstatymai nenumato. Autorė siūlo naudotis sąvoka, kurią numato 2003 m. Europos Sąjungos Tarybos priimtas pamatinis sprendimas dėl kovos su seksualiniu vaikų išnaudojimu ir vaikų pornografija.

Šiuo metu bauda, kaip alternatyvi bausmė 2 dalyje, turėtų būti pašalinta ir palikta tik laisvės atėmimo bausmė, juolab, kad teismų praktika rodo, jog nusikaltęs asmuo dažniausiai baudžiamas bauda.⁵² Užsienio šalių teisėje tokios nusikalstamos veikos kaip vaikų pornografija

⁵¹ Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras, III tomas, Specialioji dalis (213–330 straipsniai). Vilnius, 2010, p. 557

⁵² Lietuvos Auščiausiojo teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–306/2007, http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=31133

yra netoleruojamos ir griežtai baudžiamos, pvz. Laisvės atėmimu ir priverstiniu registravimusi seksualinių nusikaltėlių sąrašė (kaip, pvz., JAV įstatymuose).

Administracinių teisės pažeidimų kodeksas turėtų būti papildytas norma, draudžiančia nepilnamečiams asmenims pardavinėti pornografinio turinio dalykus bei tokius dalykus reklamuoti ir viešai demonstruoti (perkeliamą LR BK 309 str. 4 d.) – užsienio teisėje šis pažeidimas traktuojamas kaip baudžiamasis nusižengimas (angl. misdemeanor), tai yra lietuviško administracinio teisės pažeidimo analogija. Panašiai tokie pažeidimai traktuojami ir JAV, Austrijoje, Anglijoje ir kitose šalyse.⁵³ Toks straipsnis reikalingas užtikrinti tikamą nepilnamečių nuo neigiamos informacijos apsaugą. Šiuo metu prieš patenkant į tam tikras interneto svetaines pateikiamas užrašas, kad informacija pateikiama tik pilnamečiams asmenims, irgi neatlieka apsauginės funkcijos, kadangi belieka paspausti mygtuką „Taip, man yra 18 metų“ ir bet kuris asmuo gali patekti į norimą svetainę. Tėvai, norėdami tikrai apsaugoti savo vaikus, turėtų įdiegti stebėjimo programines įrangas kompiuteriuose, esančiuose namuose, tokias kaip „Spector“ (kainuoja apie 70 dolerių), kurios seka visą naršymo informaciją – IP adresus, elektroninius laiškus, žinutes bei lankomas interneto svetaines.⁵⁴

⁵³ http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_pornography_laws_by_region#cite_ref-4

⁵⁴ Tips to fight Cyberbullies, <http://blog.laptopmag.com/delete-that-bully-digital-tips-to-fight-back-against-cyber-bullies/2>

3. Pornografija kaip nusikalstama veika užsienio valstybių įstatymuose

3.1. Pornografija Jungtinių Amerikos Valstijų įstatymuose

Nors bendra pornografijos rinkos vertė JAV yra nuo 2 iki 30 milijardų dolerių per metus, išskyrus vaikų pornografiją, naudojimosi internetine pornografija teisinis statusas šalyje nėra galutinai apspręstas, nors nemažai atskirų valstijų savo įstatymuose nurodo, kad suaugusiųjų pornografijos kūrimas ir platinimas yra nedraudžiamas. Tačiau JAV Muitinės ir pasienio apsauga, remdamasi terminais „amoralus“ ir „nešvankus“, draudžia pornografinio turinio medžiagos importavimą iš užsienio šalių pagal 1930 m. Smoot-Hawley Tarifų aktą.⁵⁵

Pornografijos teisinis statusas apibrėžiamas precedentuose, kadangi JAV yra bendrosios teisės sistemos šalis. Federaliniu lygmeniu šis statusas buvo suformuluotas jau anksčiau minėtoje 1973 m. byloje *Miller v. California*. JAV Aukščiausiasis Teismas suformulavo pornografijos sąvoką: pornografinio turinio medžiaga „visų pirma ... sudaryta iš nuotraukų ir piešinių, labai aiškiai vaizdavusių vyrus ir moteris grupėse po du ar daugiau, užsiimančius įvairiomis seksualinėmis veiklomis ir atvirai matomomis genitalijomis“. Šioje byloje vartojamos dvi sąvokos: nešvankus (angl. obscene) ir pornografija. Tai nėra tapačios sąvokos. Ne visa pornografija yra nešvanki: ši sąvoka vartojama „sunkiųjų“ (angl. hardcore) pornografijos apibūdinimui. Byloje nustatyta, kad būtent ji nėra ginama Pirmosios konstitucijos pataisoje suformuluotos žodžio laisvės – privatiems asmenims „sunkiąją“ pornografiją turėti savo namuose nedraudžiama, tačiau draudžiama ją publikuoti ir platinti. Teismas taip pat nustatė *Milerio testą*, pagal kurį nustatoma, kas konkrečiu atveju yra pornografija.⁵⁶ Trys Milerio testo kriterijai:

1. pagrindinė veikalo tema erotinė ir pagrindinis jo tikslas - seksualinis jaudinimas;
2. erotinė tema atskleidžiama pažeidžiant bendruomenėje vyraujančias moralės nuostatas;

⁵⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Pornography_in_the_United_States

⁵⁶ Cohen H. „Freedom of speech and press“, New York, Nova Science Publishers, Inc., 2008, p. 3-7

3. veikalas neturi reikšmingesnės literatūrinės, meninės, politinės ir mokslinės vertės;⁵⁷

Taip sprendimo galia buvo atiduota visuomenei – jei pornografinis žurnalas yra legalus Kalifornijos vasltijoje, jis nebūtinai gali būti legalus Alabamoje. Milerio testas sukelia sunkumų, kuomet kalbama apie internetinę pornografiją, nes jo taikymas tampa praktiškai neįmanomas. Diskutuojama, kad jeigu Milerio testas būtų buvęs pritaikytas naudoti interneto pornografijos ribojimui, tuomet pačios griežčiausios JAV visuomenės standartai būtų taikomi visiems JAV sukurtiems internetiniams puslapiams. Šiuo metu ši problema yra sprendžiama šalies teismų.⁵⁸

Tuo tarpu byla *'Jenkins v. Georgia'* yra pavyzdys, kuomet Milerio testo kriterijai buvo aiškinami plečiamai – JAV Aukščiausiasis teismas panaikino Džordžijos valstijos Aukščiausiojo teismo sprendimą, motyvuodamas, kad filmas, parodytas kino teatre, su seksualiai atvira scena, nebuvo nešvankaus turinio ar įžeidžiantis visuomenę.⁵⁹

Dalinė pornografijos cenzūra remiasi JAV Konstitucijos Pirmąja, iš dalies Devintąja ir Keturioliktąja pataisomis bei vaidinamuoju žalos principu, suformuluotu John'o Stuart'o Mill'o knygoje „On Liberty“. Žalos principas įvardijamas pirmame knygos skyriuje kaip „vienintelis atvejis, kuomet galia gali būti teisėtai įgyvendinama prieš bet kurią visuomenės narį prieš jo valią yra tuomet, kai siekiama apsaugoti kitus nuo žalos“. ⁶⁰ Nors anksčiau minėtoje 1957 m. byloje *'Roth v. United States'* JAV Aukščiausiasis teismas nustatė, kad pornografijai netaikomos Pirmosios Konstitucijos pataisos normos, regalmentuojančios žodžio laisvę,⁶¹ absoliutizmo šalininkai aiškina, kad Pirmosios pataisos netaikymas pornografijai niekuomet nebuvo palaikomas JAV Aukščiausiojo teismo. Skirtingai nuo viešai prieinamos pornografijos, 1969 m. byloje *'Stanley v. Georgia'* JAV Aukščiausiasis teismo sprendimas padėjo suformuluoti tinkamą teisės į privatumą sąvoką. Teismas vienbalsiai panaikino ankstesnius sprendimus ir pripažino negaliojančiais visus teisės aktus, paremtus Pirmąją ir Keturioliktąją Konstitucijos pataisomis ir draudžiančius privatiems saugusiems asmenims turėti pornografinės medžiagos.⁶²

⁵⁷ Miller v. California 413 U.S. 15 (1973), http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/printer_friendly.pl?page=us/413/15.html

⁵⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Legal_status_of_Internet_pornography#cite_ref-18

⁵⁹ Jenkins v. Georgia, 418 U.S. 153 (1974), http://en.wikipedia.org/wiki/Jenkins_v._Georgia

⁶⁰ Stuart Mill J. "On Liberty", Oxford University, 1859, p. 21–22.

⁶¹ Roth v. United States, 354 U.S. 476 (1957), <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=354&invol=476>

⁶² Stanley v. Georgia, 394 U.S. 557 (1969), <http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?navby=case&court=us&vol=394&invol=557>

JAV pornografija siejama ir su prostitucija, kuri JAV yra nelegali, išskyrus vieną valstiją – Nevadą.⁶³ Kalifornijos valstija, norėdama uždrausti pornografijos gamybą, 1987 m. byloje *California v. Freeman*‘ motyvavo, kad aktorių samdymas pornografiniams filmams yra sąvadavimas. Tačiau JAV Aukščiausiasis teismas priėmė pornografinių filmų industrijai palankų sprendimą, po kurio „sunkioji“ (angl. hardcore) pornografija buvo legalizuota Kalifornijos valstijoje,⁶⁴ nors anksčiau 1964 m. byloje *Jacobellis v. Ohio*‘ JAV Aukščiausiasis teismas, remdamasis *Miller v. California*‘ byla, vėl suformulavo teiginį, jog tik „sunkioji“ pornografija nėra saugoma Konstitucijos.⁶⁵ Teismo metu teisėjas Potter‘is Stewart‘as pasakė: „Aš nebandysiu apibrėžti kokie dalykai laikomi pornografija, bet aš žinau, kas yra pornografija, kai tai pamatau“.⁶⁶ Remdamasis *California v. Freeman*‘ byla, Niū Hampšyro Aukščiausiasis teismas 2008 m. byloje *New Hampshire v. Theriault*‘ atskyrė pornografiją nuo prostitucijos – nors byloje Robert‘as Theriault‘as sumokėjo porelei, kad galėtų nufilmuoti juos besimylinčius, teismas motyvavo, kad šiuo poelgiu ponas Theriault‘as nepatyrė seksualinio pasitenkinimo, todėl tai neturėtų būti traktuojama kaip prostitucija. Šiuo metu tik Niujorko ir Kalifornijos valstijos turi precedentes (atitinkamai *New York v. Paulino*‘, 2005 m. ir *California v. Freeman*‘, 1987 m.), kurie saugo pornografinių filmų prodiuserius nuo kaltinimų prostitucija.⁶⁷

JAV klausimai, susiję su pornografijos gamyba, platinimu, legalumu ir atsakomybe, visuomet siejasi su Pirmąją Konstitucijos pataisa, kuri numato teisę į žodžio laisvę. Ar Pirmoji pataisa saugo teisę į pornografiją? Kaip apibrėžiama pornografija? Ar ji žalinga? Kuo žalinga? Ar konstitucinė teisė į žodžio laisvę apsaugo pornografinio turinio medžiagą, kuri įžeidžia visuomenės moralę ir dorovę? Ar valstybės įstatymai riboja individo teisę pasirinkti sau tinkamą karjerą jo norimoje srityje? Tokius klausimus kelia Lori Gruen ir Georg’o E.Panichas knygoje “Sex, Morality and the law”. Autoriai pasitelkia 1973 m. bylą *Paris Adult Theatre I v. Slaton*‘, kurioje JAV Aukščiausiasis teismas patenkino teismo įsakymą, kuriuo buvo uždrausta viešame kino teatre rodyti nepadorius filmus su tuo sutinkantiems suaugusiems. Kadangi sprendimas nebuvo vienbalsis, kai kurie teisėjai pasisakė, kad kiekvieną kartą vertinant

⁶³ http://en.wikipedia.org/wiki/Prostitution_in_United_States

⁶⁴ *California v. Freeman*, 488 U.S. 1311 (1989), http://en.wikipedia.org/wiki/People_v._Freeman#cite_note-0

⁶⁵ *Jacobellis v. Ohio*, 378 U.S. 184 (1964), <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=378&invol=184>

⁶⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/I_know_it_when_I_see_it

⁶⁷ <http://www.concordmonitor.com/article/offer-to-tape-sex-nullifies-conviction>, *New Hampshire v. Theriault*, <http://www.courts.state.nh.us/supreme/opinions/2008/theri131.pdf>

nepadoraus turinio medžiagą yra subjektyvu ir priklauso nuo vertinančio asmens subjektyvaus požiūrio, o ne nuo bendrų visuomenės kriterijų.⁶⁸

Knygoje taip pat pateikiamas konservatyvus Irving'o Kristol'o argumentas, jog visuomenės moralės ir individo teisių konflikte, laimi visuomenės moralė, nes pornografijos cenzūra tarnauja visuomenės interesams. Argumentą, jog viena cenzūra sukelia ir kitas, I. Kristol'as aiškina, jog ir per du šimtmečius cenzūros esminės individo laisvės nebuvo sumažintos ar labia smarkiai apribotos.⁶⁹

Kitas – feministinis – argumentas prieš pornografiją ir už jos valstybinę kontrolę yra pateikiamas feminisčių autorių, jog pornografija kenkia ne visai visuomenei, o būtent konkreitiems jos individams – moterims. JAV advokatė Catharine McKinnone, pasiremddama radiklios feministės Andrea Dworkin idėjomis, argumentuoja, kad pornografija kenkia moterims kaip visuomenės grupei, jas žemina, viktimizuoja, skatina jų atžvilgiu smurtą ir vaizduoja moteris kaip seksualinius objektus bei prastesnes ir nelygiavertes vyrams. Būta netgi palyginimų su prievarta – “porn is the theory, rape is the practice” (liet. pornografija yra teorija, o priervartavimas – praktika).⁷⁰ Anot autorės, pornografija skatina seksualinę diskriminaciją bei yra nesuderinama su moterų pilietinėmis teisėmis. Kol pornografija nebus eliminuota, aiškina C. MacKinnone, tol moterys negalės funkcionuoti kaip visavertės visuomenės narės ir negalės naudotis savo prigimtinėmis ir pilietinėmis teisėmis.⁷¹

Pornografinio turinio medžiagoje, kurioje vaizduojamas lytinis aktas, visuomet būna du asmenys – vyras ir moteris. Pats lytinis aktas tik su vienu iš šių asmenų yra negalimas, tad teiginiai, kad būtų moteris yra seksualinis objektas, o ne vyras, yra nekorektiški, nes objektu yra arba pats lytinis aktas arba bet kuris iš šių asmenų, priklausomai nuo to, kas yra ponografijos stebėtojas. Ankščiau pateikta statistika rodo, kad vienas iš trijų pornografijos stebėtojų yra moteris, nors knygoje “The Case against pornography” autorius Donald'as E. Wildmon'as teigia,

⁶⁸ Gruen L., Panichas G. E. “Sex, morality and the law”, New York and London, Routledge, 1997, p. 147-150, Paris Adult Theatre I v. Slaton, 413 U.S. 49 (1973), http://www.oyez.org/cases/1970-1979/1972/1972_71_1051

⁶⁹ Kristol I. „Pornography, obscenity and the case of censorship“, New York Times Magazine, 1971

⁷⁰ <http://kunigunda.info/porno-sik-pornografija-kaip-agitacija-39.html>

⁷¹ <http://plato.stanford.edu/entries/pornography-censorship/>, Catherine A. MacKinnon “Pornography: An Exchange”, <http://www.nybooks.com/articles/archives/1994/mar/03/pornography-an-exchange/>

kad „..beveik visa pornografija yra sukurta vyrų ir skirta vyrų auditorijai..”.⁷² Tad feminisčių argumentai apie moters seksualinį objektyvizavimą netenka prasmės, nes tuomet lygiai taip pat turėtų būti draudžiami įvairūs muzikos klipai, erotiniai realybės šou, įvairios laidos ir kai kurių atlikėjų koncertai, kurie naudoja moters kaip seksualinio objekto įvaizdį, padedantį parduoti daugiau prekių ir paslaugų ar pakelti žiūrėjimo reitingus.

1985 m. byloje *'American Booksellers v. Hudnut'* buvo kvestionuojamas Antipornografinių pilietinių teisių potvarkio (parašyto C. MacKinnone ir A.Dworkin) konstitucingumas. Potvarkyje 'pornografija' buvo apibrėžta kaip veikla, diskriminuojanti moteris. Teismas pripažino, jog toks potvarkio pornografijos apibrėžimas yra nekonstitucinis, nes Pirmoji Konstitucijos pataisa teigia, jog "valdžia neturi teisės apriboti žodžio laisvės dėl jo žinios ar idėjų".⁷³

Ne visi feministiniai argumentai yra prieš pornografiją. Kai kurios feministės teigia, kad pornografija joms pasitarnauja kuo puikiausiai. Nemažai moterų – heteroseksualių, biseksualių ir homoseksualių – dirba pornografijos industrijoje (JAV dar vadinama suaugusiųjų pramogų industrija) ir suderina savo pasirinkimą su feminizmu. Tokios aktorės kaip Nina Hartley ar pornografijos karaliene tituluojama Jenna Jameson teigia, jog toks darbas išlaisvina visuomenę nuo stereotipų ir parodo moterį kaip seksualiai aktyvią, o ne pasyvią, bei suteikia jėgą ir savo gyvenimo kontrolės pojūtį. Šios moterys sutinka su C.MacKinnon nuomone, jog lyčių nelygybė turi būti galutinai išspręsta ir eliminuota, tačiau tam nereikalinga panaikinti pornografiją.⁷⁴

Darbo autorė norėtų pabrėžti, jog pagrindinis pornografijos tikslas nėra moralės normų paniekimas, santuokos demoralizavimas ar moters kaip seksualinio objekto vaizdavimas. Jos tikslas yra lytiškai sujaudinti pornografiją žiūrinčius asmenis. Kokia įtaką pornografija daro ją žiūrinčiam asmeniui priklauso nuo to, kokie to asmens religiniai įsitikinimai ar moralinės nuostatos.⁷⁵ Todėl teiginiai, kad būtent pornografija skatina moralės normų paniekimą ar

⁷² http://ugafeminism.blogspot.com/2008/04/pornography-and-jenna-jameson-can_24.html

⁷³ *American Booksellers v. Hudnut*, 771 F.2d 323 (7th Cir. 1985), aff'd mem., 475 U.S. 1001 (1986), http://en.wikipedia.org/wiki/American_Booksellers_v._Hudnut

⁷⁴ <http://videosift.com/video/Jenna-Jameson-on-OReilly-talks-about-Feminism-and-Porn>, http://ugafeminism.blogspot.com/2008/04/pornography-and-jenna-jameson-can_24.html, Calvert C., Richards R. D., *Porn in Their Words: Female Leaders in the Adult Entertainment Industry address free speech, censorship, feminism, culture and the mainstreaming of adult content*, *Vanderbilt Journal of Entertainment and Technology Law*, 2006, Volume 9, Nr. 2, p. 265-291

⁷⁵ *Pornography and Censorship*, <http://plato.stanford.edu/entries/pornography-censorship/#1>

pateikia moteris kaip seksualinius objektus ir todėl turėtų būti draudžiama yra neadekvatūs, nes moralė ir teisė, nors vieną kitą įtakoja, nėra tapatu. Galiausiai, pornografijos atžvilgiu galioja ir ekonominis dėsnis, jog esant paklausai, atsiranda ir pasiūla.

“Defending Pornography” autorė Amerikos Piliетinių Teisių Unijos prezidentė Nadine Strossen pateikia mintį, jog pačios pornografijos uždrausti nereikėtų. Ji pornografijos keliamas problemas – galimus seksualinius nusikaltinimus – siūlo atriboti nuo baudžiamosios teisės ir naudoti civilinės gynybos priemonę – ieškinį. Jeigu nusikaltėlis tikina, kad padaryti seksualinę nusikalstamą veiką jį privertė tam tikra pornografinė knyga, filmas ir t.t., tuomet jos kūrėjams jis galėtų pateikti civilinį ieškinį. Analogiškai galėtų pasielgti ir į pornografijos verslą prievarta įtraukta moteris. Darbo autorė mano, kad tokia praktika būtų daug naudingesnė nei šiuo metu esantis visiškas pornografinės produkcijos draudimas. Be to, ji teigia, jog prievartos naudojimas siekiant įdarbinti moteris pornografijos industrijoje yra smerktinas ir neteisėtas, tačiau teiginiai, jog moterys niekada to nedaro savo pačių noru yra neadekvatus ir atima jų prigimtine teisę rinktis profesiją. N. Strossen taip pat argumentuoja, jog feminisčių nepasitikėjimas pornografija slypi pačiame nepasitikėjime seksu ir atgyvenusiu konservatyviu požiūriu į jį, kadangi seksas yra suvokiamas kaip pareiga savo vyrui ar mylimajam, o ne normali dviejų laisvų asmenų santykių dalis.⁷⁶

Liberalaus požiūrio argumentai, tokie kaip teisininko Ronald'o Dworkin'o, teigia, jog vietoj pornografijos cenzūravimo, valdžia turėtų leisti pasisakyti kiekvienam visuomenės nariui. Taip pat autorius teigia, jog lyčių nelygybė taip pat turėtų būti panaikinta, tačiau kitokiais būdais nei to nori feministės – nelygybė negali būti pašalinta sumažinant negatyvias laisves tokias kaip pornografija, kurias saugo Pirmoji pataisa.⁷⁷ Apskritai kova už pornografiją pateikiama Rae Langton straipsnyje “Pornography: A Liberal's Unfinished Business” kaip liberalo nebaigtas darbas (iš čia kyla ir straipsnio pavadinimas). Autorė pateikia tris pagrindinius konfliktus, kylančius dėl pornografijos: pornografijos kūrėjų ir moterų saugumo, pornografijos kūrėjų laisvė ir lyčių lygybė bei pornografijos kūrėjų laisvė ir moterų laisvė. Straipsnyje formuluojama, kad pornografija netiesiogiai daro įtaką seksualiniams nusikaltėliams, tačiau ji neturėtų būti uždrausta ar cenzūruojama. Vietoj cenzūros autorė siūlo kelti pačių asmenų sąmoningumą – skatinti lytinį švietimą, kuriame būtų pasakojama ir apie pornografiją (kaip ji

⁷⁶Strossen N., *Defending Pornography: Free Speech, Sex, and the Fight for Women's Rights*, book review, http://findarticles.com/p/articles/mi_m1568/is_n11_v26/ai_16763625/

⁷⁷Dworkin R. “Freedom's speech”, Oxford, University Press, 1996, p. 167-261, Dworkin R. “Liberty and Pornography”, *The New York Review of Books*, 1999, p. 12-15

kuriama ir pan.) bei turint teisę į pornografiją ja paprasčiausiai nesinaudoti – kam naudotis tokia teise, jei ji gali būti potencialiai žalinga?⁷⁸

Visi šie argumentai skirti analizuoti pornografiją platesniame kontekste nei vien tik pornografija kaip nusikalstama veika. Darbo autorė sutika su argumentu, jog suaugusių asmenų pornografija neturėtų būti cenzūruojama ar apskritai eliminuota kaip veiksnys keliantis žalą ir grėsmę visuomenei bei jos grupėms, tačiau atsakomybė turėtų būti perkeliama jos kūrėjams. Tuomet pornografija tampa nebe baudžiamosios teisės dalimi, o civilinės teisės pažeidimu (angl. tort) ir ieškovui suteikiama galimybė apginti savo interesus civilinės gynybos priemonėmis. Siekiant išvengti galimų interesų ir laisvių konfliktų, žodžio laisvė turėtų ginti pornografiją kaip laisvų asmenų išraiškos būdą, tačiau visuomenėje turėtų būti aptariamoms (pavyzdžiui, tinkamas lytinis ugdymas) galimos, bet nebūtinoms su pornografijos legalumu susijusios grėsmės. Cenzūra problemos nepašalina, nebent skatina dar didesnę tą pačią cenzūrą. Tik laisvų asmenų sąmoningumas yra veiksnys, išsprendžiantis pornografijos kūrėjų ir visuomenės laisvių konfliktą.

3.1.1. Vaikų pornografija ir internetas

Vaikų pornografija – tai vaikų išnaudojimo ar seksualinės vaikų prievartos pasekmė. Tai gali būti bet kokia medžiaga (filmai, nuotraukos, garso įrašai ir t.t.), propaguojanti ar vaizduojanti seksualinę vaikų išnaudojimą ir sutelkta ties lytiniu aktu su vaiku ar jų lytinių organų vaizdavimu. Tokią sąvoką naudoja Interpolas.⁷⁹ Vaikų pornografija ir jos turėjimas, gaminimas, pirkimas, pardavimas, eksponavimas, reklamavimas JAV yra draudžiama tiek federalinės, tiek atskirų valstijų teisės ir nėra ginama Pirmosios Konstitucijos pataisos.⁸⁰ Vaikų pornografiją draudžia JAV įstatymų kodekso 18 knygos “Nusikaltimai ir baudžiamasis procesas” I dalies 110 skyriaus § 2252A straipsnis. Jis taip pat numato bausmes: bauda arba įkalinimas nuo penkerių iki dvidešimties metų, priklausomai nuo nusikalstamos veikos sunkumo (vaikų pornografijos turėjimas užtraukia maksimalią penkerių metų įkalinimo bausmę, o platinimas – maksimalią dvidešimties metų bausmę) ir pakartotinumą bei teisę į civilinio ieškinio pareiškimą. Straipsnis numato pornografijos definiciją, tačiau ji plečiamai aiškinama žemiau pateiktuose precedentuose ir kituose įstatymuose.⁸¹ JAV teisė skiria pornografinę medžiagą, kurioje

⁷⁸ Langton R. “Pornography: A Liberal’s unfinished business”// The Canadian Journal of Law & Jurisprudence, 1999, p. 109-133, <http://theblog.philosophytalk.org/2009/08/comment-by-rae-langton.html>

⁷⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Child_pornography

⁸⁰ Lippman M. “Contemporary criminal law”, California, Sage Publications, Inc., 2010, p. 554

⁸¹ US Code, Title 18, Chapter 110, Section § 2252A. Certain activities relating to material constituting or containing child pornography, http://www.law.cornell.edu/uscode/18/usc_sec_18_00002252---A000-.html, Criminal law,

vaizduojamas vaikas nuo realistinės medžiagos, kurioje suaugęs asmuo pateikiamas kaip vaikas ar nerealistinės medžiagos tokios kaip piešiniai. Dvi paskutinės kategorijos yra ginamos Pirmosios Konstitucijos pataisos, nebet yra pripažįstamos “sunkiomis”.⁸²

1982 m. byloje ‘*New York v. Ferber*’, kurioje knygyno suaugusiems savininkas pardavė užsimaskavusiam pareigūnui du filmus su juose besimasturbuojančiais berniukais, JAV Aukščiausiasis teismas suformulavo teiginį, jog vaikų pornografija gali būti uždrausta be Milerio testo taikymo dėl 5 priežasčių:

1. Valstybė yra suinteresuota vaikų seksualinio išnaudojimo prevencija;
2. Pornografinės medžiagos su joje vaizduojamais vaikais yra tiesiogiai susijęs su seksualiniu vaikų išnaudojimu;
3. Vaikų pornografijos reklamavimas ir pardavimas yra ekonomins tokios medžiagos gaminimo motyvas;
4. Pornografinė medžiaga su vaikais neturi meninės vertės;
5. Vaikų pornografijos laikymas nėra ginamas Pirmosios Konstitucijos pataisos ir tam nereikia taikyti Milerio testo ir pripažinti ją “sunkiąją”, kadangi ji pati savaime ji yra kenksminga;⁸³

1996 m. byloje ‘*United States v. Dost*’, kurioje nuotraukų gamybos įmonė Los Angele gavo neišryškintą juostelę su 22 nuotraukomis, vaizduojančiomis santykinai nuogas 10 – 14 metų mergaitės, buvo suformuluoti 6 pagalbinais kriterijai, arba Dost’o testas, padedantys nustatyti ar vaiko iki 18 metų atvaizde gašliai rodomi jo lytiniai organai ar gaktos sritis. Nėra reikalinga nustatyti visus šešis kriterijus, taip pat šių kriterijų sąrašas nėra galutinis:

1. Ar centrinis nuotraukos taškas yra vaiko lytiniai organai arba gaktos sritis?
2. Ar nuotraukoje pateikta situacija yra seksualinio pobūdžio?

<http://criminal-law.freeadvice.com/criminal-law/child-pornography-law.htm>

⁸² http://en.wikipedia.org/wiki/Child_pornography_laws_in_the_United_States

⁸³ *New York v. Ferber*, 458 U.S. 747 (1982), <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=US&vol=458&invol=747>

3. Ar, pagal vaiko amžių, jis vaizduojamas nenatūralia ar nepadoria poza?
4. Ar vaikas yra visiškai ar dalinai aprengrtas, ar nuogas?
5. Ar vaizdinys vaizduoja vaiko užslėptą seksualinę provokaciją ar norą įsitraukti į seksualinę veiklą?
6. Ar vaizdinys sukurtas sukelti stebėtojo seksualinį atsaką? ⁸⁴

Šio testo kriterija buvo kritikuojami Niujorko Universiteto teisės profesorės Amy Adler – norėdami nustatyti ar vaizdai su vaikais yra nederami, paprasti piliečiai verčiami žiūrėti į vaikų nuotraukas taip, kaip į jas žiūrėtų pedofilai: “Teisės akivaizdoje viskas tampa vaikų pornografija - aprengrti vaikai, drovūs vaikai, vaikai jiems įprastose situacijose, galbūt net patys vaikai tampa pornografiškais?” ⁸⁵

Vaikų pornografiją buvo bandoma riboti ne tik anksčiau paminėtais precedentais, bet ir federalinio lygmens teisės aktais. Su vaikų pornografijos distribucija ribojama ir pornografijos prieinamumas nepilnamečiams asmenims. Pirmasis bandymas buvo 1996 m. Komunikacijų padorumo aktas (angl. Communications Decency Act) – jame formuluojama nuostata, kad bet kuris asmuo, pasinaudodamas kompiuteriu ar transliavimo paslaugomis, nepilnamečiams asmenims publikavęs, išsiuntęs ar parašęs komentarą, kvietimą, pasiūlymą, vaizdinį ar kitokią informaciją, kuri traktuojama kaip nepadori, nešvanki, akivaizdžiai įžeidžianti pagal visuomenės normas arba kuri vaizduoja ar aprašo seksualinius veiksmus arba lytinius organus, nebent tokia informacijos prieiga yra ribojama nepilnamečiams asmenims, yra baudžiamas bauda iki 25 000 JAV dolerių arba laisvės atėmimu iki dvejų metų. Ši nuostata 1997 m. byloje ‘*Reno v. American Civil Rights Union*’ JAV Aukščiausiojo teismo buvo pripažinta nekonstitucine dėl sąvokų “nepadorus” (angl. indecent) ir “akivaizdžiai įžeidžiantis” (angl. patently offensive) neapibrėžtumo, nes asmuo teikiantis informaciją internet neturi galimybės patikrinti ar įvykdė Komunikacijų padorumo akto nuostatų formuluojamus reikalavimus ir tai gali sulaukyti asmenis nuo nuomonių reiškimo bei keitimosi mokslinė ir meninė informacija. Teismas taip pat išaiškino,

⁸⁴ Dost test, http://en.wikipedia.org/wiki/Dost_test, United States v. Dost, 636 F.Supp. 828 (1986), http://scholar.google.com/scholar_case?case=9482047682589425170&hl=en&as_sdt=10000000000002&as_vis=1

⁸⁵ Amy Adler discusses her legal scholarship in interdisciplinary forum http://www.law.nyu.edu/news/ADLER_SPECTACLES

jog internetinei erdvei reguliuoti negali būti taikomi metodai, skirti reguliuoti tradicinėms visuomenės informavimo priemonėms.⁸⁶

Antrasis bandymas buvo 1998 m. Vaiko Apsaugos Internetė Aktas (angl. Child Online Protection Act arba COPA). Šis įstatymas priverte visus komercinius platintojus įvesti apsaugą nuo nepilnamečių asmenų savo interneto svetainėse, publikuojančiuose “nepilnamečiams žalingą medžiagą”. Tokia medžiaga buvo apibrėžta kaip pagal dabartinius visuomenės standartus yra laikoma gašli (angl. prurient interest) ir vaizduojanti seksualinius santykius ar nuogybes (įskaitant ir nuogas moters krūtis). Bausmės už šio įstatymo nesilaikymą buvo iki 50 tūkst. JAV dolerių arba įkalinimas iki 6 mėnesių. Galiausiai, po keleto bandymų sutrukdyti šiam įstatymui įsigaliooti, 2007 m. kovo 22 dieną JAV Aukščiausiasis teismas nusprendė, jog COPA prieštarauja Pirmajai bei Penktajai Konstitucijos pataisoms. JAV federalinis teisėjas Lowell’as A. Reed’as jaunesnysis šiuo klausimu pasisakė: “Galbūt mes pakenkiame savo nepilnamečiams asmenims, jeigu Pirmosios pataisos numatytos subjektyvios teisės, kurias jie su amžiumi įgis, yra sunaikinamos vardan jų apsaugos”.⁸⁷

Dar vienas įstatymas, skirtas nepilnamečių apsaugai nuo internetinės pornografijos, buvo 2000 m. analogišku pavadinimu Vaiko Apsaugos Internetė Aktas (angl. Child Internet Protection Act arba CIPA). Juo buvo pareikalauta, kad mokyklos ir viešosios bibliotekos įdiegtų specialius internet filtrus, apsaugančius nepilnamečius nuo pornografijos žiūrėjimo internete, kaip sąlyga subsidijų interneto paslaugoms iš valstybės gavimui. Šis filtras naudojamas tik tuo metu, kaip prie kompiuterio yra nepilnamečių asmuo ir yra išjungiamas, kai kompiuteriu naudojasi suaugusieji. Pagal šį įstatymą, blokuojama tokia medžiaga: nepadori (angl. obscene), vaikų pornografija arba žalinga nepilnamečiams medžiaga. Įstatymas apibrėžia žalingą nepilnamečiams medžiagą: “Bet kuri nuotrauka, vaizdas, piešinys ar kitoks vaizdinys, kuris:

- a) paimtas kaip visuma sukelia gašlių intencijų į vaizduojamą nuogumą, seksą ar ekskreciją,

⁸⁶ Meškauskaitė L. „Nepilnamečių teisinės apsaugos nuo jiems žalingos informacijos visuomenės informavimo priemonėse problemos“ // Justitia, 2001, Nr. 4-5, p. 57, Reno v. American Civil Liberties Union, 521 U.S. 844 (1997), http://en.wikipedia.org/wiki/Reno_v._American_Civil_Liberties_Union

⁸⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Child_Online_Protection_Act#cite_note-8

- b) akivaizdžiai įžeidžiančiai (angl. patently offensive) vaizduoja, aprašo ar pateikia tikrą ar imituojamą lytinį; aktą ar kontaktą, tikrą ar imituojamą įprastą ar išskrypėlišką lytinį aktą arba nepadoriai vaizduoja genitalijas;
- c) paimtas kaip visuma neturi rimtos politinės, meninės, mokslinės ar literatūrinės vertės.

2003 m. JAV Aukščiausiasis teismas pripažino šį įstatymą neprieštaraujančiu Konstitucijai ir paskelbė, jog jis gali būti taikomas.⁸⁸

Interneto blokavimo ir informacijos filtravimo atžvilgiu, kai kurie autoriai įžvelgia tokių paieškos sistemų kompanijų kaip Google Inc. kaltę ir teigia, jog pasyvus elgesys dėl vaikų pornografijos filtravimo suteikia galimybę nusikaltėliams efektyviai rasti ir naudotis internete publikuojama medžiaga bei padaro Google Inc. Nusikaltimų, susijusių su vaikų pornografijos platinimu, bendrininke ir kurstytoja,⁸⁹ nors pagal pačią Google Inc. kompaniją, jie turi labai griežtas taisykles dėl vaikų pornografijos platinimo, tačiau kompanija turi internetinį servisą, kurio turinį formuoja vartotojai, tad visus sugaudyti yra neįmanoma

Dar vienas įstatymas, 1996 m. Vaiko apsaugos nuo nešvankybių aktas (angl. Child Protection and Obscenity Enforcement Act) numato pareigą visiems pornografinio turinio kūrėjams gauti įrodymus apie kiekvieno kūrybos procese dalyvaujančio modelio amžių ir saugoti tuos dokumentus. Nors aktas beveik nėra taikomas, 2009 m. JAV Aukščiausiasis teismas nusprendė, kad šis įstatymas nėra neaiškus ar per platus ir gali būti taikomas praktikoje.⁹⁰

Tais pačiais metais buvo priimtas ir Vaikų pornografijos prevencijos aktas (angl. Child Pornography Prevention Act arba CPPA), skirtas vaikų pornografijos internete uždraudimui, įskaitant ir virtualią (pieštą ar sukurtą kompiuterių) vaikų pornografiją. 2002 m. byloje *Ashcroft v. Free Speech Coalition* JAV Aukščiausiasis teismas priimtas sprendimas, jog Vaikų pornografijos prevencijos aktas yra per platus ir kad valdžia negali kriminalizuoti „virtualios“ vaikų pornografijos gamybos, kadangi gamybos procese realūs vaikai nėra seksualiai išnaudojami bei nėra sąsajų tarp „virtualios“ pornografijos bei galimo seksualinio vaikų

⁸⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Children's_Internet_Protection_Act

⁸⁹ Byars B., O'Keefe T., Clement T. "Google, Inc.: Procurer, Possessor, Distributor, Aider and Abettor in *Child Pornography*" <http://www.forumonpublicpolicy.com/archivespring08/byars.pdf>

⁹⁰ http://en.wikipedia.org/wiki/18_U.S.C._2257

išnaudojimo. Teismas taip pat pažymėjo, kad šis įstatymas riboja žodžio laisvę, nes „virtuali“ pornografija kaip išraiška nesukuria nei nusikalstamos veikos, nei jos aukų.⁹¹

Kadangi CPPA buvo atmestas, tuometinis JAV Prezidentas Georg'as W. Bush'as 2003 m. pasirašė Apsaugos aktą (angl. The PROTECT Act). Šis įstatymas, be draudimų seksualiai išnaudoti vaikus, uždraudė virtualiąją pornografiją, kai jos vaizdinys yra arba beveik niekuo nesiskiria nuo tikro, kuriame vaizduojamas nepilnametis atvirų lytinių santykių metu ir uždraudė piešinius, skulptūras ir jų nuotraukas, kurie vaizduoja nepilnamečių veiksmus, situacijas ar seksualinius jų aktus, atitinkančius Milerio testo kriterijus dėl nepadorumo. Tačiau įstatymas automatiškai nedraudžia vaizdinių su išgalvotais personažais, kurie atrodo lyg nepilnamečiai ir užsiima lytiniais santykiais bei nebūtinai yra nepadorūs. Akte numatytos ir bausmės: maksimali penkerių metų bausmė už vaikų pornografijos turėjimą, dešimties metų – už platinimą. Skirtingai nei CPPA, šiame įstatyme virtualiai pornografijai numatytas atitikimas Milerio testo kriterijams, todėl jis negalėjo būti pripažintas prieštaraujančiu žodžio laisvei.⁹²

2008 m. byloje 'United States v. Williams' JAV Aukščiausiasis teismas pripažino, jog Apsaugos akto dalis, draudžianti siūlyti ar išreikšti pageidavimą gauti, perduoti, parduoti, apsikeisti ar pristatyti (angl. pandering) vaikų pornografiją, nepažeidžia Pirmosios Konsitucijos pataisos, net jeigu kaltasis asmuo iš tikrųjų tokios vaikų pornografijos neturėjo, nes siūlymai pradėti nusikalstamus veiksmus nėra saugomi Pirmosios Konstitucijos pataisos. Tuo tarpu tokie patys siūlymai ar pageidavimai, liečiantys virtualią vaikų pornografiją, nėra laikomi nelegaliais, nes, anot teismo, nusikalstama veika atliekama tik tada, kuomet gavėjas tiki arba siūlytojas suklaidina gavėją, jog sandorio objektas yra atvaizdas su tikru, o ne virtualio vaiku.⁹³

Dar vienas bandymas riboti interneto prieigas buvo inicijuotas 2006 m. Pensivalnijos valstijos Respublikonų partijos atstovo Mike'o Fitzpatrick'o ir vadinasi Interneto grobuonių naikinimo aktas (angl. Deleting Online Predators Act), kuris numato, jog mokyklose ir viešosiose bibliotekose nepilnamečiams būtų apribota prieiga prie socialinių tinklų ir pokalbių

⁹¹ Ashcroft v. Free Speech Coalition, 535 U.S. 234 (2002), <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=US&vol=000&invol=00-795>, “Virtual child” pornography on the Internet: a “virtual” victim? <http://www.law.duke.edu/journals/dltr/articles/2002dltr0019.html>, Child pornography in the United States, http://en.wikipedia.org/wiki/Child_pornography_laws_in_the_United_States

⁹² The Protect Act, http://en.wikipedia.org/wiki/PROTECT_Act_of_2003, Supreme court upholds child pornography law, http://www.nytimes.com/2008/05/20/washington/20scotus.html?_r=3

⁹³ United States v. Williams, 553 U.S. 285 (2008), <http://caselaw.findlaw.com/us-11th-circuit/1344160.html>

svetainių. Vistik šis dar nerpriimtas įstatymas laikomas kontraversišku, nes ribotų prieigą ir prie tokių puslapių kaip Yahoo ar Amazon, nes ir jie leidžia susikurti vartotojų profilius kaip grynai vien tik socialiniai tinklai Facebook, Twitter ir Myspace.⁹⁴ Taip pat ginčijama, jog toks ribojimas tik padidins cenzūrą ir apribos reikalingą edukacinę informaciją. Darbo autorė norėtų pažymėti, kad pirmiausia toks draudimas būtų visiškai neracionalus ir neefektyvus vien tik todėl, jog nemažai šiuolaikinių nepilnamečių turi išmaniuosius telefonus, kurie suteikia prieigą prie visų interneto puslapių ir socialinių tinklų be jokių filtrų, be to, įmonių, prekiaujančių kompiuteriais ir išmaniais telefonais, pardavimų duomenys rodo, kad išmaniųjų telefonų pastaruoju metu parduodama daugiau negu nešiojamųjų kompiuterių.

Sexting‘as

Dar viena aktuali problema, glaudžiai susijusi su vaikų pornografija, yra seksting‘as (angl. sexting). Tai žodis, sudarytas iš dviejų kitų žodžių: seksas (angl. sex) ir žintės rašymas (angl. texting). Tai veiksmas, kurio metu siunčiama seksualiai atvira ar pornografinė nuotrauka arba trumpoji žinutė, dažniausiai tarp mobiliųjų telefonų savininkų. Ši problema, kuomet nepilnamečiai save fotografuoja ir siunčia kitiems asmenims (dažnai irgi nepilnamečiams) mobiliuoju telefonu, papuola į „pilkąją teisės zoną“ tokiose valstybėse kaip JAV, kuri griežtai draudžia vaikų pornografiją. Šis terminas pirmą kartą paminėtas 2005 metais Sunday Telegraph Magazine laikraščio straipsnyje, o visuotinė „manija“ pasaulio vaikus ir paauglius apėmė apie 2007 metus. 2009 m. JAV atlikta apklausa parodė, kad net apie 20 procentų paauglių yra siuntę ar kur nors skelbę savo intymias nuotraukas.⁹⁵ Internetinėje parduotuvėje „iTunes“ galima netgi nusipirkti specialią aplikaciją išmaniajam telefonui „iPhone“, kuri juodomis ar kitų spalvų juostelėmis cenzūruoja nuogų nepilnamečių nuotraukas.⁹⁶

Kadangi šis „užsiėmimas“ papuola į „pilkąją teisės zoną“, JAV nemažai nepilnamečių, kurie siuntinėjo savo nuogų nuotraukas draugams buvo apkaltinti vaikų pornografijos platinimu, o tie, kurie nuotraukas gavo – vaikų pornografijos turėjimu. Kaip minėta, specialių įstatymų ar teisės normų, reguliuojančių šią veiką, nėra, todėl nepilnamečiai buvo apkaltinti kaip suaugę

⁹⁴ Deleting Online Predators Act, http://en.wikipedia.org/wiki/Deleting_Online_Predators_Act

⁹⁵ Žinutes draugams paaugliai jau keičia erotinėmis nuotraukomis, <http://www.lrytas.lt/-12455996571244664931-%C5%BEinutes-draugams-paaugliai-jau-keicia-erotinemis-nuotraukomis.htm>

⁹⁶ Sekstingas – šokiruojanti Europos jaunimo mada, <http://www.balsas.lt/naujiena/369177/sekstingas-sokiruojanti-europos-jaunimo-mada>, You know you want the safe sexting application, <http://gizmodo.com/#15432902/you-know-you-want-the-safe-sexting-iphone-app>

asmenys, ir įstatymas, turėjęs juos apsaugoti nuo suaugusių nusikaltėlių, apsvirtė aukštyn kojomis ir atsisuko prieš juos pačius.⁹⁷ Blogiausia pasekmė, galinti nutikti nepilnamečiui, platinusiam tokio pobūdžio nuotraukas, yra laisvės atėmimo bausmė ir būtinumas tam tikrą laiką tarpą registruotis atitinkamos valstijos seksualinių nusikaltėlių sąrašė (sąrašė pateikiamai nusikaltėlio vardas ir pavardė, namų adresas, gimimo data, socialinio draudimo numeris ir automobilio duomenys), kuriame registruojami ir prievartautojai bei vaikų tvirkintojai, kaip nutiko Phillip'ui Albert'ui iš Floridos. Vaikinas, jau būdamas 18-metis, susipykęs su savo 16-mete mergina, išsiuntinėjo jos nuogos nuotraukas daugybei savo draugų. Teismas jam paskyrė penkerių metų bausmės vykdymo atidėjimą (angl. probation) ir iki 43 metų jis bus registruojamas minėtame Floridjos seksualinių nusikaltėlių sąrašė, kuris yra viešai prieinamas kiekvienam JAV piliečiui.⁹⁸

Kai kurios valstijos jau ėmėsi priemonių „pilkajai teisės zonai“ panaikinti. Konektikuto valstijoje inicijuota pataisa, kuria seksting'as būtų klasifikuojamas kaip baudžiamasis nusižengimas. Vermonto valstijoje priimta pataisa legalizavo seksting'ą - tokių nuotraukų siuntinėjimas tarp dviejų su tuo sutikusių nepilnamečių nuo trylikos iki aštuoniolikos metų nėra baudžiamas, tačiau tokių nuotraukų siuntimas tretiesiems asmenims išlieka nusikalstamas. Ohajo ir Jutos valstijose atsirado pataisos, numatančios seksting'o kvalifikavimą kaip baudžiamąjį nusižengimą ir panaikinčios registraciją seksualinių nusikaltėlių sąrašė. Ši pataisa buvo palaikoma 18-metės Jesse Logan, kuri nusižudė po to, kai jos siųstos nuogos nuotraukos atsidūrė bedramokšlių rankose, tėvų.⁹⁹ Federalinėje teisėje seksting'o atžvilgiu jokių įstatymų nėra priimta.

Tuo tarpu buvęs federalinis virtualių nusikaltimų skyriaus prokuroras Mark'as Rasch'as teigia, valstijų įstatymai, ginantys nepilnamečius nuo suaugusiųjų nusikalstamų intencijų, pačius paauglius paverčia nusikaltėliais. Jis taip pat palaiko idėjas, jog nepilnamečiai, nors ir nusifotografavę nuogi bei išsiuntinėję savo nuotrauką draugams, nebūtų patraukiami baudžiamojon atsakomybėn. Gavėjas taip pat neturėtų būti baudžiamas, tačiau M.Rasch'as išskiria baustinus asmenis, kurie be nuotraukos savininko sutikimo ją išplatina. Prokuroras taip

⁹⁷ Sexting, http://en.wikipedia.org/wiki/Sexting#cite_note-20

⁹⁸ Žinutes draugams paaugliai jau keičia erotinėmis nuotraukomis, <http://www.lrytas.lt/-12455996571244664931-%C5%BEinutes-draugams-paaugliai-jau-kei%C4%8Dia-erotin%C4%97mis-nuotraukomis.htm>, Sex Offender Register, http://en.wikipedia.org/wiki/Sex_Offender_Register

⁹⁹ Sexting, http://en.wikipedia.org/wiki/Sexting#cite_note-20

pat nurodo, jog nepilnamečiai, nusifotografavę save nuogus, ir išlaikę tokią nuotrauką iki pilnametystės, jau galėtų būti baudžiami pagal suaugusiems asmenims taikomus įstatymus bei pabrėžia edukacijos svarbą, kai kalba eina apie tokius nusižengimus kaip seksting'as.¹⁰⁰

Katalikiškojo Amerikos universiteto teisės profesorė Mary G. Leary teigia, jog seksting'as nėra teisinis terminas ir yra sukurtas žiniasklaidos, o visas ši veikla turėtų būti vadinama savarankiškai pagaminta (angl. self-produced) vaikų pornografija. Taip pat profesorė palaiko nuomonę, jog nepilnamečiai neturėtų būti baudžiami už tokią veiką kaip suaugusieji bei nepilnamečiai asmenys neturėtų būti registruojami seksualinių nusikaltėlių sąrašė, tačiau profesorė linkusi palikti teisę kiekvienam prokurorui spręsti ar konkrečiu atveju kelti bylą ar ne. Vėl yra argumentuojama, jog labai svarbi yra nepilnamečių asmenų edukacija, nes problemos dažnumas reikalauja atitinkamų visuomenės ir valdžios sprendimų.¹⁰¹ Darbo autorė pritaria tokiai nuomonei.

Seksting'as populiarus bei sukelia teisineis preblemas ne tik JAV, bet ir Australijoje, Naujojoje Zelandijoje, Kanadoje ir Anglijoje, kurios įstatymai dėl pornografijos aptariaimi sekančiame darbo skyriu

3.2. Pornografija kaip nusikalstama veika Anglijos įstatymuose

Jungtinė Karalystė, kaip ir JAV, priklauso bendrosios teisės sistemai, kurios pagrindinis teisės šaltinis yra teismo precedentai.¹⁰² Pats pirmasis tesinis pornografijos statusas buvo apibrėžtas 1868 m. byloje *R. v. Hicklin*, kurioje nustatyta, jog įstatymas gali uždrausti bet ką, “kas paveržia ir sugadina tuos, kurių protai yra atviri tokiai amoraliai įtakai ir tuos, į kurių rankas tai gali papulti”. Analogiškai amerikietiškam Milerio testui, teismas suformulavo Hicklin'o testą. Jo tikslas buvo nustatyti, ar reikalo, dėl kurio padorumo kyla abejonės, tikslas yra paveržti ir

¹⁰⁰ Child Porn Laws Used Against Kids Who Photograph Themselves, <http://www.wired.com/threatlevel/2009/01/kids/>

¹⁰¹ Mary G. Leary “Sexting or self-produced child pornography?”, <http://www.student.virginia.edu/vjspl/17.2/Leary%20--%20Structured%20Discretion.pdf>, Mary G. Leary “The Right and Wrong Responses to “Sexting”, <http://www.thepublicdiscourse.com/2009/05/227>

¹⁰² Bendroji teisė, http://lt.wikipedia.org/wiki/Bendroji_teis%C4%97

sugadinti tuos, kurių protai yra atviri tokiai amoraliai įtakai. Be to, buvo žiūrima į atskirą kūrinio dalį, o ne į jo visumą bei nebuvo daromos išimtys meninės vertės kūriniams ar visuomenės labui. Hicklin'o testą perėmė JAV ir naudojo iki bylos '*Roth v. United States*'.¹⁰³

Pagal šį testą pornografinė medžiaga buvo reguliuojama iki 1959 m. išleisto Nepadorių Publikacijų Akto (angl. Obscene Publications Act of 1959 arba OPA 1959). Įstatymas uždraudė nepadorios medžiagos publikavimą, panaikindamas ankstesnį nepadoraus šmeižto termino naudojimą. Taip pat įstatyme įtvirtintos dvi baustinumo išimtys: dėl nekaltos sklaidos ir dėl visuomenės apsaugos. OPA buvo pasiremta byloje prieš leidėjus „Penguin Books“ dėl romano „Ledi Čaterli meilužis“ publikavimą 1960 metais. Leidykla turėjo įrodinėti romano vertę, nes jame daug kartų buvo pavartotas necenzūriniai žodžiai “fuck” ir “cunt” (atitinkamai vulgarūs žodžiai - lytinis satykiavimas ir moteriški lytiniai organai). Galiausiai leidykla buvo išteisinta prisiekusiųjų teismo sprendimu “nekalta” ir būtent jai dedikavo antrąjį knygos leidimą 1961 m.¹⁰⁴

Nors OPA 1959 su pakeitimais galioja iki šių dienų Anglijoje ir Velse, dėl praktinių taikymo sunkumų ir pernelyg plačių bei netinkamo nepadorumo apibrėžimo, jis beveik nėra naudojamas.¹⁰⁵ Analogiškai su pakeitimas galioja ir 1964 m. Nepadorių Publikacijų Aktas (angl. Obscene Publications Act of 1964).¹⁰⁶

Dar vienas šiuo metu retai taikomas aktas buvo 1981 m. Nepadorių vaizdinių (kontrolės) aktas (angl. Indecent Displays Control Act). Nors pats įstatymas neapibrėžia termino „nepadoras“, tačiau nurodo kokia medžiaga gali būti apibrėžiama kaip nepadori. Išimtys, kada nepadori medžiaga gali būti demonstruojama, yra tokios:

- Medžiaga, esanti parduotuvėje, už perspėjamo ženkle;
- Tai, kas skirta tik suaugusiųjų auditorijai, mokančiai už tai pinigų;
- Medžiaga muziejuose ir galerijose;

¹⁰³ Hicklin Test, http://en.wikipedia.org/wiki/Hicklin_test

¹⁰⁴ Frank Bott ““Pornography, the Internet and the Law”, <http://users.aber.ac.uk/mfb/Talk%20for%20BCS%20Leicester.pdf>

¹⁰⁵ Obscene Publications Act of 1959, http://en.wikipedia.org/wiki/Obscene_Publications_Act_1959

¹⁰⁶ Obscene Publications Act of 1964, http://en.wikipedia.org/wiki/Obscene_Publications_Act_1964

- Natūralus žmogaus kūnas (kurio vaizdavimą kontroliuoja kiti įstatymai);
- Kino teatrai, teatrai ir transliavimas, kurie yra atskirai kontroliuojami;
- Kai yra Karūnos ar vietinės valdžios leidimas;

Nuo 2002 iki 2004 metų pagal šį įstatymą buvo iškelta vienuoliką bylų ir tik trimis atvejais asmenys buvo pripažinti kaltais.¹⁰⁷

Svarbu paminėti, jog pornografinės medžiagos turėjimas asmeniniam naudojimui niekuomet nebuvo nusikaltimas Anglijos valstybėje – piliečiai visuomet galėjo naudotis užsienio interneto svetainių teikiama pornografinė medžiaga, išskyrus vaikų pornografiją, apie kurią plačiau kalbama sekančiame skyrelyje.

1984 m. išleistas Video įrašų aktas (angl. Video Recordings Act) suskirstė suaugusiems skirto turinio įrašus į dvi kategorijas: kategorija „18“ – galėjo būti pardavinėjami tik asmenims nuo aštuoniolikos metų, ir kategorija „R18“ – pardavinėjami tik licencijuotose suaugusiems skirtose parduotuvėse. Tačiau anglams skirti suaugusiųjų filmai buvo cenzūruojami, kad atitiktų Nepadorių Publikacijų ir Vaikų Apsaugos aktų reikalavimus, todėl sunkiosios pornografijos fragmentai būdavo arba iškerpami arba sumažinami iki kelių sekundžių. Anglijos Filmų Klasifikacijos Valdyba (angl. British Board of Film Classification arba BBFC) 1997 metais šešiams mėnesiams uždraudė sunkiosios pornografijos fragmentus R18 kategorijos filmuose.¹⁰⁸ Galiausiai, 1999 metais, panaikinus prekybines kliūtis su Europos Sąjunga, tapo įmanoma gauti sunkiosios pornografijos filmų iš užsienio šalių, tad nuo 2000 m. Anglijoje legalizuota sunkioji pornografija, kurioje gali būti demonstruojamas vaginalinis, oralinis ar analinis seksas, ejakuliacija ir įvairūs fetišai, tačiau R18 filmai vis dar pardavinėjami licencijuotose suaugusiems skirtose parduotuvėse, tuo tarpu sunkiosios pornografijos žurnalų ar knygų jau galima gauti ir spaudos kioskuose bei knygynuose. Pagal BBFC suformuluotas naujas taisykles, leidžiama vaizduoti sujaudintus lytinius organus, masturbaciją, oralinį ir grupinį seksą, seksualinius kontaktus pirštais, liežuviu, peniu ir vibratoriais, ejakuliaciją ir spermą, legvos formos fetišus. Taisyklės galioja tiek heteroseksualiai, tiek homoseksualiai pornografijai. Taisyklės draudžia tokį turinį:

¹⁰⁷ Indecent Displays (Control) Act of 1981, [http://en.wikipedia.org/wiki/Indecent_Displays_\(Control\)_Act_1981](http://en.wikipedia.org/wiki/Indecent_Displays_(Control)_Act_1981)

¹⁰⁸ Jackin off the censor, <http://www.melonfarmers.co.uk/arloh01.htm>

- Medžiagą, pažeidžiančią baudžiamosios teisės normas (pvz.: vaikų pornografija);
- Medžiagą, skatinančią seksualiai išnaudotojišką elgesį (pvz: pedofilija ar incestas, arba kuomet suaugusieji vaidina nepilnamečius);
- Fizinio skausmo sukėlimą, tikrą ar imituotą;
- Seksualinius grasinimus ar žeminimą, jei tai nėra vaidmenų žaidimo dalis (angl. role playing);
- Daiktų, galinčių sukelti skausmą ar žalą lytiniams organams, naudojimą;
- Veiksmus, kurie yra žeminantys ar dehumanizuojantys (seksas su gyvūnais, nekrofilija ar tuštinimasis);
- Daiktų, kurie apriboja galimybę duoti sutikimą dalyvauti seksualiniuose veiksmuose, naudojimą (pvz.: kamuolius kimštukus (angl. gag balls), skirtus burnai užkimšti);
- Seksualinius veiksmų vaizdavimą, kuriuose trūksta dalyvaujančių asmenų sutikimą;

Nuo 2010 m. liepos mėnesio leidžiama vaizduoti ir seksualinius kontaktus kumščiu (angl. fisting), taip pat išmatų ir šlapimo naudojimą seksualinėse scenose.¹⁰⁹

Visuomenę sukrėtusi 2003 metais kovo 14 dieną buvo įvykdyta mokytojos Jane Langhurst žmogžudytė buvo pagrindas atsirasti pornografiją ribojančiam įstatymui. J. Langhurst buvo nužudyta Graham'o Coutts'o erotinės asfiksijos (smaugimas lytinių santykių metu) metu – vyras buvo apvyniojęs mokytojos kaklą nailoninėmis pėdkelnėmis ir masturbavosi, o pasiekęs orgazmą pamatė, jog moteris jau mirusi. J.Langhurst kūnas rastas po trijų savaičių.

G.Coutts'as teismo metu teigė, jog seksas su erotine asfiksija vyko apibūsiu sutikimu ir mokytojos mirtis buvo nelaimingas atsitikimas. Vyras taip pat teigė, jog ilgą laiką esąs apsėstas smaugimo ir turintis rimtą kaklo fetišą bei anksčiau yra užsiiminėjęs erotine asfiksija su kitomis partnerėmis.

¹⁰⁹ Pornography laws by region, http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_pornography_laws_by_region#United_Kingdom, Hardcore is legal in the UK, <http://www.melonfarmers.co.uk/faqvideo.htm>

Ponas Coutts'as teigė, jog iki nužudymo likus trims metams lankėsi pas psichologą dėl savo priklausomybės, o galiausiai ėmė lankytis smurtinės pornografijos svetainėse, vaizduojančiose prievartą, smaugimą ir nekrofiliją. Dieną prieš J.Langhurst nužudymą jis atsisuntė nemažą kiekį (iš viso 699 vienetai) smaugimą vaizduojančių nuotraukų, kurios buvo rastos kratos metu.

Teismo metu buvo išsiaiškinta, jog G.Coutts'as polinkį į smaugimą ir kaklo fetišą turėjo jau nuo 1990 metų, o dėl žudikiškų minčių kentėjo nuo penkiolikos ir dėl jų lankėsi pas psichologą, bijodamas, kad tokios mintys privės prie nusiklastamų veiksmų. Todėl argumentai, jog būtent smurtinė pornografija buvo J.Langhurst žmogžudytės sąlyga, yra nepagrįsti, nors prokurorai rėmėsi argumentu, jog C.Coutts'as, turėdamas tokios pornografijos, mėgavosi mintimis apie moterų smaugimą ir nužudymą, o tai suponuoja jo nusikalstamų veiksmų atsiradimą ir įvykdymą. Ekspertų išvados irgi buvo nevienareiškmės – vieni teigė, jog žmogus uždusti gali per 1-2 sekundes, o kiti teigė, jog J.Langhurst dusimą vyras turėjo pastebėti jau likus 2-3 minutėms iki mirties, tačiau nei vienas iš ekspertų negalėjo patvirtinti, ar mokytoja mirė atsitiktinai ar buvo tyčia nužudyta.

2004 metais prisiekusiųjų teismas pripažino C.Coutts'ą kaltu ir paskyrė įkalinimą iki gyvos galvos (minimali bausmės riba – 26 metais). Nors C.Coutts'as niekuomet neprisipažino kaltu ir parašė nemažai apeliacijų, 2007 metais surengto pakartotinio teismo metu prisiekusiųjų teismo verdiktas buvo toks pats kaip ir 2004 metais.

Po dukters nužudymo, Liz Langhurst inicijavo peticiją, jog smurtinė arba ekstremali pornografija, kuri skatina smurtinį elgesį prieš moteris, būtų uždrausta. Peticijos metu surinkta virš 50 000 parašų. Kadangi teisinės galimybės uždrausti tokio turinio interneto puslapius nebuvo, Namų Biuras (angl. Home Office, departamentas, atsakingas už imigraciją, saugumą, kontrolę ir tvarką) surengė piliečių apklausą, kurioje 63 procentai respondentų prieštaravo tokiam draudimui.¹¹⁰ Vis dėlto 2008 metais buvo priimtas Kriminalinio teisingumo ir imigracijos Aktas (angl. Criminal Justice and Immigration Act), uždraudė ekstremaliąją pornografiją. Tokios pornografijos turėjimas užtraukia trijų metų įkalinimo bausmę. Įstatymas įsigaliojo 2009 metų sausio 26 dieną. Aktas nustatė, jog ekstremali pornografija – tai vaizdinys, kurio pagrindinis tikslas yra lytiškai sujaudinti ir yra nepaprastai šlykštus, pasibjaurėtinas, įžeidžiantis arba nepadorios prigimties. Tokia pornografija vaizduoja:

¹¹⁰ Graham Coutts, http://en.wikipedia.org/wiki/Jane_Longhurst

- a) Akta, kuriame žmogaus gyvybei kyla pavojus;
- b) Akta, kurio pasekmės gali sužaloti asmens analinę angą, krūtis ar genitalijas;
- c) Akta, kuriame vaizduojamas ar imituojamas lytinis aktas su lavonu;
- d) Akta, kuriame vaizduojamas ar imituojamas lytinis aktas su gyvūnu (gyvu ar mirusiu);

Asmenų, dalyvaujančių tokia akte, sutikimas neturi reikšmės. Ar vaizdinys yra pornografinis, įstatymas nenumato – tai kiekvienu atveju sprendžia magistrato teismas arba prisiekusiųjų teismas tiesiog žiūrėdami į tokias nuotraukas. Įstatymas taip pat nenustato sužalojimų rimtumo (tai taip pat sprendžia magistrato teismas arba prisiekusiųjų teismas), bet pateikia pavyzdžius: tai gali būti korimas, smauginimas ar dusinimas, prievarta naudojant ginklą, aštrių daiktų kišimas į genitalijas ar analinę angą bei genitalijų ar krūtų išdarymas. Už punktų a) ir b) pažeidimą gali būti skiriama maksimali trijų metų bausmė, už kitus – maksimali dvejų metų bausmė. Nusikaltęs asmuo taip pat privalo registruotis Seksualinių nusikaltėlių sąrašė.

Po šio įstatymo priėmimo tokie internetiniai puslapiai kaip „Necrobabes“ (moterys sekso scenose vaizduoja mirusias), „Hanging bitches“ (vaizduojantis BDSM¹¹¹) ir kiti buvo uždrausti.¹¹²

Įstatymas yra kritikuojamas, nes griežtina naudojimosi internetu taisyklės, bei pornografijos šalininkai pabrėžia, jog pornografijos (visos) legalizavimas Danijoje, JAV ir kitose valstybėse neigiamai koreliuoja su seksualiniais nusikaltimais – ne didina, o mažina seksualinių nusikaltimų skaičių.¹¹³

Anglija kol kas išlieka vienintele Europos Sąjungos šalimi, kuri draudžia savo piliečiams parsivežti pornografinio turinio dalykus, grįžtant į savo šalį iš užsienio, nors nedraudžia platinimo pačioje Anglijoje. 2004-2005 metais konfiskuota 96 783 vienetai medžiagos, kurią asmenys vežėsi į Jungtinę Karalystę.¹¹⁴

¹¹¹ BDSM, <http://lt.wikipedia.org/wiki/BDSM>

¹¹²Section 63 of the Criminal Justice and Immigration Act 2008, http://en.wikipedia.org/wiki/Extreme_pornography

¹¹³ Statement to the Criminal Justice and Immigration Bill Committee, http://www.backlash-uk.org.uk/acad_statement.html

¹¹⁴ European Pornography, http://en.wikipedia.org/wiki/European_pornography

Vaikų pornografija ir internetas

1978 m. Anglijos Parlamentas, susirūpinęs dėl vaikų pornografijos ir išsaugusio vaikų seksualinio išnaudojimo, priėmė Vaikų Apsaugos Aktą (angl. Protection of Children Act). Pagal įstatymą vaikas yra asmuo iki 16 metų (vėlesnis 2003 m. Seksualinių nusikaltimų aktas (angl. Sexual Offences Act) šį amžių pakėlė iki 18 metų, nors Anglijoje asmuo savo sutikimą lytiniams santykiams gali duoti jau nuo 16 metų amžiaus).¹¹⁵ Šiuo metu įstatymas nusikaltimais laiko:

1. Vaikų tikrų fotografijų ar pseudofotografijų (sukurtų kompiuteriu) gaminimą;
2. (Pseudo-)fotografijų viešą demonstravimą ar platinimą;
3. (Pseudo-)fotografijų laikymą, su tikslu viešai demonstruoti ar platinti;
4. (Pseudo-)fotografijų reklamavimą, su tikslu viešai demonstruoti ar platinti;¹¹⁶

Originaliame įstatyme buvo minimos tik fotografijos ir tik 1994 metais priimtas Kriminalinio teisingumo ir visuomenės tvarkos aktas (angl. Criminal Justice and Public Order Act) įtraukė pseudofotografijos sąvoka.¹¹⁷ Jau minėtas 2008 metų Kriminalinio teisingumo ir imigracijos Aktas (angl. Criminal Justice and Immigration Act)¹¹⁸ dar labiau praplėtė fotografijos sąvoką: (pseudo-)fotografija laikomas ir atvaizdas kompiuteryje, kuris, pasitelkus šiuolaikines technologijas, gali būti paverstas tikra (pseudo-)fotografija. Apskritai, pagal šį aktą fotografijomis laikomi ir negatyvai, filmai, video įrašai, fotografijos, filmų ar video įrašų kopijos, nuotraukos, vaizduojamos filme ar vaizdo įrašė bei duomenys kompiuteryje, kurie gali būti paverčiami į nuotraukas. Darbo autorė norėtų pridurti, jog remdamasi argumentu, kad pseudofotografijos sukūrimo nedalyvavo tikras vaikas ir nėra aukos, palaiko nuomonę, jog pseudofotografijų turėjimas ir platinimas neturėtų būti kriminalizuoti.

¹¹⁵ Sexual Offences Act of 2003, http://en.wikipedia.org/wiki/Sexual_Offences_Act_2003

¹¹⁶ Protection of Children Act of 1978,

http://en.wikipedia.org/wiki/Protection_of_Children_Act_1978#Definition_of_indecent

¹¹⁷ Pornography laws by region,

http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_pornography_laws_by_region#United_Kingdom

¹¹⁸ Criminal Justice and Immigration Act ,

http://en.wikipedia.org/wiki/Criminal_Justice_and_Immigration_Act_2008#Child_pornography

Tačiau įstatymas nenumato nepadornmo sąvokos – teisė apibrėžti kas kiekvienu konkrečiu atveju yra (ne)padornu paliekama teismui arba prisiekusiesiems, kurie turi vadovautis pripažintais padornmo standartais, nustatytais 1972 m. byloje ‚*R v Stamford*‘.

Bausmės pagal šį įstatymą numatomos priklausomai nuo nuotraukose esančių seksualinių situacijų arba jų nepadornmo. Nepadornmas akte suskirstytas į penkis lygius:

Lygis	Apibrėžimas
Lygis 1	Erotinio turinio vaizdiniai
Lygis 2	Seksualiniai veiksmai tarp vaikų arba vaiko masturbavimasis
Lygis 3	Seksualiniai veiksmai tarp vaikų ir suaugusiųjų be lytinio akto
Lygis 4	Seksualiniai veiksmai tarp vaikų ir suaugusiųjų su lytinio akto
Lygis 5	Sadizmas arba lytinis aktas su gyvuliais

Už įstatymo pažeidimą gali būti taikomos tokios bausmės:

- ***Bauda arba bausmės vykdymo atidėjimas*** taikomas, kuomet nusikaltęs asmuo, kuris neturi ankstesnių teistumų, turėjo arba atsisiuntė mažą kiekį pirmo lygmens nuotraukų arba jas gamino be seksualinio vaikų išnaudojimo, bet jų neplatino;
- ***Viešieji darbai*** skiriami, kuomet nusikaltęs asmuo turėjo didelį kiekį pirmo lygmens medžiagos arba mažą kiekį antro lygmens medžiagos, bet jos viešai nedemonstravo ir neplatino;
- ***Įkalinimas iki 6 mėnesių*** skiriamas, kuomet nusikaltęs asmuo turėjo didelį kiekį antro arba trečio lygmens medžiagos, arba viešai demonstravo, platino arba mainė pirmo arba antro lygmens medžiagą be finansinės naudos;
- ***Įkalinimas nuo 6 iki 12 mėnesių*** skiriamas, kuomet nusikaltęs asmuo viešai demonstravo ar platino didelį kiekį antro arba trečio lygmens, arba turėjo mažą kiekį ketvirto ar penkto lygmens medžiagos;

- ***Įkalinimas nuo 12 mėnesių iki 3 metų*** skiriamas, kuomet nusikaltęs asmuo viešai demonstravo ar platino didelį kiekį trečio lygmens medžiagos, arba turėjo didelį kiekį ketvirto ar penkto lygmens medžiagos, bet jos viešai nedemonstravo, arba gamino ar mainė pirmo, antro ar trečio lygmens medžiagą;
- ***Ilgėsnis nei 3 metų įkalinimas*** skiriamas, kuomet nusikaltęs asmuo viešai demonstravo ar platino ketvirto ar penkto lygmens medžiagą, arba buvo aktyviai įsitraukęs į ketvirto ar penkto lygmens medžiagos gamybą, nepaisant to, ar buvo gauta finansinė nauda ar ne, arba skatino ar užsakė tokios medžiagos pagaminimą;
- ***Maksimalus įkalinimas iki 10 metų*** skiriamas, kuomet nusikaltęs asmuo turi ankstesnių teistumų dėl vaikų pornografijos platinimo ar vaikų seksualinio išnaudojimo.

Pritaikius bausmes pagal šį baudžiamąjį įstatymą, nusikaltusiam asmeniui gali būti uždrausta dirbti su vaikas visoje Anglijos vasltybėje ir jam būtų privaloma registruotis anksčiau minėtame seksualinių nusikaltėlių sąrašė (Anglija, analogiškai JAV, irgi turi tokį registrą). Baudžiamajai atsakomybei taikyti pagal šį aktą būtina įrodyti nusikalstamos tyčią – asmuo veikti sąmoningai (angl. deliberately) ir tiesiogine tyčia (angl. intentionally) – asmuo suvokia nusikalstamos veikos pobūdį ir nori taip veikti, žinodamas, jog sukurta vaiko nuotrauka bus nepadori (angl. indecent). Kitaip sakant, reikalingas tiek valinis (suvokė nusikalstamos veikos pobūdį), tiek intelektualinis (ir norėjo taip veikti) tiesioginės tyčios kriterijai. Šias sąlygas numatė 2003 m. byla '*R v Smith & Jayson*' – tai būtina kaltinančiąjai pusei siekiant įrodyti „kaltą protą“ (angl. mens rea).¹¹⁹

Galiausiai 2009 metais priimtas Koronerių ir Teisingumo Aktas (angl. Coroners and Justice Act) uždraudė asmeniui net turėti bet kokius seksualinius atvaizdus (nuotraukas, pseudonuotraukas, piešinius, animacinius filmukus, kompiuterinius žaidimus ir t.t.), vaizduojančius nepilnamečius iki 18 metų. Įstatymas įsigaliojo 2010 metų balandžio 6 dieną.¹²⁰

¹¹⁹Protection of Children Act 1978,

http://en.wikipedia.org/wiki/Protection_of_Children_Act_1978#Definition_of_indecent

¹²⁰ Coroners and Justice Act, <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2009/25/contents#pt2-ch2-pb1-l1g62>, http://en.wikipedia.org/wiki/Coroners_and_Justice_Act_2009

Įdomus atvejis, susijęs su vaikų pornografijos apibūdinimu, nutiko 2009 metų rudenį Londono Tate Modern moderniojo meno galerijoje. Jame, ekspozicijoje “Pop Life: Art in a Material World”, buvo publikuojamas fotografo Gary Gross’o 1975 metų darbas, vėliau nupirktas Richard’o Prince’o ir pavadintas “Spiritual America” (liet. “Dvasinė Amerika”). Nuotraukoje pavaizduota tuomet 10 metų amžiaus JAV aktorė ir modelis Brooke Shields – nuoga mergaitė vonioje su suaugusios moters makiažu ir blizgančiu kūnu provokuojančioje pozoje. Šis darbas įėjo į G.Gross’o projektą „Moteris vaike“, kuriame fotografas norėjo atskleisti moteriškumą nesubrendusiose mergaitėse, lygindamas jas su suaugusiomis moterimis. Aktorės motina sutiko, kad dukra pozuotų tokioje nuotraukoje, nes tuo metu B.Shields vaidino mažametę prostitutę filme „Pretty Baby“ ir tai buvo naudinga reklama. Nors vėliau aktorė bylinėjosi su fotografu dėl nuotraukos teisių, bandė uždrausti ją demonstruoti ir siekė pripažinti fotografijos sutartį negaliojančia, teismas nusprendė palikti nuotraukos teises G.Gross’ui. Taip pat teismas argumentavo, jog nuotrauka nėra provokuojanti, pornografinė ar seksualiai sugestyvi – ji tiesiog nekaltai vaizduoja jauną mergaitę vonioje.

Nuotrauka buvo išimta iš ekspozicijos po grupės „Kidscape“, kovojančios su vaikų išnaudojimu, pranešimo. Grupės įkūrėja Michele Elliott pareiškė, jog nuotrauka gali tapti pedofilų magnetu ir yra nepadori, nors ta pati nuotrauka Niujorko Gugenheimo muziejuje buvo eksponuojama 2007 metais be jokių problemų.¹²¹

Dvi šalys, kurios vadovaujasi analogiškais teisės kriterijais sprendžiant klausimus dėl vaikų pornografijos, priimė du visiškai skirtingus sprendimus. Darbo autorė mano, kad šie skirtingi sprendimai yra susiję daugiau su moralinėmis kiekvienos šalies vertybėmis ir skirtingu suvokimu, kas gali būti vertinama kaip menas, o ne su teisine sąmone.

¹²¹ Priedas Nr. 9, darbo psl. 64, http://www.cbsnews.com/8301-504083_162-5355524-504083.html, <http://www.oliviasobsession.com/permalink.cfm?id=1185>

Išvados

1. Nepaisant to, jog Lietuvos Respublikos Baudžiamajame kodekse yra įtvirtinta baudžiamoji atsakomybė už disponavimą pornografinio turinio dalykais, tačiau praktikoje ji nėra dažnai realizuojama. Dabartiniu metu ši teisinė norma nėra pritaikyta tinkamai funkcionuoti esant internetinei erdvei – nusikaltę asmenys gali lengvai išvengti baudžiamosios atsakomybės, nes serveriai, kuriuose talpinami pornografinio turinio dalykai būna užsienio šalyse, o pornografinių interneto svetainių įkūrėjai atsakomybę perkelia vartotojams. Todėl, kintant visuomeniniam gyvenimui ir atsirandant naujam suvokimui apie tai, kas kenkia asmenų dorovei, turėtų būti peržvelgiamas būtinumas dekriminalizuoti pilnamečių asmenų pornografiją, juolab kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 straipsnis numato kiekvienam asmeniui laisvę reikšti įsitikinimu.
2. Kas liečia disponavimą pornografinio turinio dalykais, kurie vaizduoja ar imintuoja vaikus, būtina suformuluoti tikslią sąvoką, apibrėžiančią kas yra vaikų pornografija, kadangi šiuo metu Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio pateikiama sąvoka yra neišsami ir ją taikant praktikoje iškyla sunkumų, ypač kuomet disponavimas pornografinio turinio dalykais, kurie vaizduoja ar imintuoja vaikus, yra glaudžiai susijęs su seksualiniu vaikų išnaudojimu.
3. Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba Lietuvoje kiekvienu atveju sprendžia ar priskirti tyrimui pateiktą medžiagą pornografinio pobūdžio informacijos kategorijai. Kadangi tokia veikla nėra susijusi su tarnybos tikrosiomis funkcijomis, ekspertizės užima daug laiko ir finansinių sąnaudų, tokio pobūdžio sprendimas Lietuvoje turėtų būti paliktas teismui kaip tai yra daroma lyginamosiose JAV ir Anglijoje.
4. Lietuvoje nėra tinkamos pornografijos sąvokos, nors jos būtinumą numato ir Europos Sąjungos institucijos.

Siūlymai

1. Atsižvelgiant į tai, jog drausdama pilnamečių asmenų pornografijos gamybą ir platinimą, Lietuvos Respublika riboja ir varžo visai ne pornografiją, o piliečių moralinės nepriklausomybės laisvę, į tai, kad JAV pilnamečių asmenų pornografiją traktuoja kaip žodžio laisvę, numatyta Pirmoje JAV konstitucijos pataisoje, bei į tai, jog LR Konstitucija bei Visuotinė žmogaus teisių deklaracija numato analogišką laisvę, pilnamečių asmenų pornografija kaip nusikalstama veika, numatyta LR BK 309 straipsnio 1 dalyje turėtų būti dekriminalizuota, kadangi ji nėra funkcionali. Tai suponuoja ir plačiai naudojama internetinė erdvė, kuri suteikia galimybes nusikaltusiems asmenims visiškai išvengti baudžiamosios atsakomybės.
2. LR BK 309 straipsnio 2, 3 ir 5 dalys turėtų būti paliekamos, o už 2 ir 3 dalis, numatančias atsakomybę už vaikų pornografijos įsigijimą, laikymą, demonstravimą, reklamavimą ar platinimą, turėtų būti griežtinama nusikaltusio asmens atsakomybė. Taip pat Lietuvoje turėtų būti suformuluotas tinkamas vaikų pornografijos apibrėžimas, kurio šiuo metu Lietuvos įstatymai nenumato. Autorė siūlo naudotis sąvoka, kurią numato 2003 m. Europos Sąjungos Tarybos priimtas pamatinis sprendimas dėl kovos su seksualiniu vaikų išnaudojimu ir vaikų pornografija.
3. Šiuo metu bauda, kaip alternatyvi bausmė LR BK 309 straipsnio 2 dalyje, turėtų būti pašalinta ir palikta tik laisvės atėmimo bausmė, juolab, kad teismų praktika rodo, jog nusikaltęs asmuo dažniausiai baudžiamas bauda - pvz., JAV teisėje tokios nusikalstamos veikos kaip vaikų pornografija yra netoleruojamos ir griežtai baudžiamos
4. Administracinių teisės pažeidimų kodeksas turėtų būti papildytas norma, draudžiančia nepilnamečiams asmenims pardavinėti pornografinio turinio dalykus bei tokius dalykus reklamuoti ir viešai demonstruoti (perkeliamą LR BK 309 str. 4 d.) – užsienio teisėje šis pažeidimas traktuojamas kaip baudžiamasis nusižengimas (angl. misdemeanor), tai yra lietuviško administracinio teisės pažeidimo analogija. Panašiai tokie pažeidimai traktuojami ir JAV, Austrijoje, Anglijoje ir kitose šalyse. Toks straipsnis reikalingas užtikrinti tikamą nepilnamečių nuo neigiamos informacijos apsaugą, kurios reikalauja LR Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos informacijos įstatymas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos konstitucija // Žin., 1992, Nr. 33-1014
2. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas // Žin., 2002, Nr. 112-4970
3. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentaras, III tomas, Specialioji dalis (213–330 straipsniai). Vilnius, 2010, p. 554-559
4. Lietuvos Respublikos Visuomenės informavimo įstatymas // Žin., 1996, Nr. [71-1706](#)
5. Lietuvos Respublikos Nepilnamečių apsaugos nuo neigiamos informacijos įstatymas // Žin., 2002, Nr. 91-3890
6. Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodeksas // Žin., 1985, Nr. 1-1
7. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija // Žin., 1995, Nr.60-1501
8. Jungtinių Tautų Vaiko Teisių Konvencijos fakultatyvinis protokolai dėl vaikų pardavimo, vaikų prostitucijos ir vaikų pornografijos // Žin., 2004, Nr.108-4037
9. Europos Komisijos Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų // Žin., 2004-03-07, Nr. 36-1188
10. 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos sprendimas 2000/375/TVR dėl kovos su vaikų pornografija internete
11. 2003 m. gruodžio 22 d. Tarybos pamatinis sprendimas 2004/68/TVR dėl kovos su seksualiniu vaikų išnaudojimu ir vaikų pornografija
12. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, Žin., 2006-06-17, Nr. 68-2497
13. Child Protection and Obscenity Enforcement Act, 1988, ([Pub. L.](#) 100–690, title VII, subtitle N (§7501 *et seq.*), Nov. 18, 1988, 102 [Stat.](#) 4485, [18 U.S.C. § 2251 et seq.](#))
14. Obscene Publications Act 1959 (c. 66), <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Eliz2/7-8/66/contents>

15. Obscene Publications Act 1964 (c. 74),
<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1964/74/contents>
16. The First Amendment (Amendment I) to the United States Constitution,
http://www.law.cornell.edu/anncon/html/amdt1toc_user.html
17. The PROTECT Act of 2003 (Pub.L. 108-21, 117 Stat. 650, S. 151, enacted April 30, 2003),
http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=108_cong_bills&docid=f:s151enr.txt.pdf
18. US Code, Title 18, Chapter 110, Section § 2252A. Certain activities relating to material constituting or containing child pornography,
http://www.law.cornell.edu/uscode/18/usc_sec_18_00002252---A000-.html

Specialioji literatūra

19. Europos Bendrijų Komisijos 2007 m. ataskaita „Dėl kovos su seksualiniu vaikų išnaudojimu ir vaikų pornografija priemonių įgyvendinimo“, Briuselis, 2007, KOM(2007) 716
20. Meškauskaitė L. „Nepilnamečių teisinės apsaugos nuo jiems žalingos informacijos visuomenės informavimo priemonėse problemos“ // Justitia, 2001, Nr. 4-5, p. 55-59
21. Meškauskaitė L. „Žiniasklaidos teisė“, Vilnius, Teisinės informacijos centras, 2004
22. Ruškus J., Žvirdauskas D., Kačenauskaitė V. „Interneto vartojimo grėsmių suvokimas ir patirtis: moksleivių viktimizacijos prielaidos“ // Socialinis darbas, 2010, Nr. 9 (2), p. 71-79
23. Žėkas T. „Possesion of child pornography: legal or illegal activity (experience of common law countries“ // Teisė, 2009 (70), p. 150-163
24. Žiobienė E. „Nepilnamečių interesų apsauga nuo neigiamo žiniasklaidos poveikio“ // Jurisprudencija, 2006 9 (87), p. 31-36
25. Žurnalistų etikos inspektoriaus 2009 metų veiklos ataskaita Lietuvos Respublikos Seimui // Vilnius, 2010, Nr.S-190
26. Calvert C., Richards R. D., Porn in Their Words: Female Leaders in the Adult Entertainment Industry address free speech, censorship, feminism, culture and the mainstreaming of adult

- content, Vanderbilt Journal of Entertainment and Technology Law, 2006, Volume 9, Nr. 2, p. 265-291
27. Cohen H. "Freedom of speech and press", New York, Nova Science Publishers, Inc., 2008, p. 3-7
 28. Dworkin R. "Freedom's speech", Oxford, University Press, 1996, p. 167-261
 29. Dworkin R. "Liberty and Pornography", The New York Review of Books, 1999, p. 12-15
 30. Goldstein M.J., Kant H.S. "Pornography and sexual deviance: a report of the Legal and Behavioral Institute, Beverly Hills, California", University of California Press, 1973
 31. Griffith G., Simon K. "Child pornography law", Briefing paper, No. 9/08, 2008
 32. Gruen L., Panichas G.E. "Sex, morality and the Law", New York and London, Routledge, 1997, p. 147-235
 33. Langton R. "Pornography: A Liberal's unfinished business"// The Canadian Journal of Law & Jurisprudence, 1999, p. 109-133
 34. Lippman M. "Contemporary criminal law", California, Sage Publications, Inc., 2010, p. 553-555

Internetiniai puslapiai

35. Doc. Dr. Oleg'o Fedosiuk'o paskaita "Nusikaltimai dorovei",
http://www.mruni.eu/lt/padaliniai/fakultetai/teises_fakultetas/katedros/baudziamosios_teises_ir_kriminologijos_katedra/studijos/paskaitos/
36. Galerija nevirs pedofilų traukos centru?, <http://www.lrytas.lt/-12546469851253090049-galerija-nevirs-pedofil%C5%B3-traukos-centru.htm>
37. Internetė ieškoma atskiros vietos pornografijai, <http://c11.balsas.lt/naujiena/311807/internete-ieskoma-atskiros-vietos-pornografijai>

38. JAV teisėjas sukritikavo vaikams pornografiją internete draudžiantį žiūrėti įstatymą, <http://c11.balsas.lt/naujiena/64881/jav-teisejas-sukritikavo-vaikams-pornografija-internete-draudzianti-ziureti-istatyma>
39. Kas yra erotika ir kas yra pornografija?, <http://www.vtv.lt/naujienos/virtualios-visuomenes-komentarai/kas-yra-erotika-ir-kas-yra-pornogra-4.html>
40. Norvilienė V. “Pornografija, smurtas ir žiniasklaida”, <http://www.straipsniai.lt/ziniasklaida/puslapis/5942>
41. Nuo paauglių draugystės iki seksualinio kontakto – mažiau nei mėnuo, <http://www.delfi.lt/news/daily/education/nuo-paaugliu-draugystes-iki-seksualinio-kontakto-maziau-nei-menuo.d?id=42221577>
42. Pornografija internete: tik faktai, <http://c11.balsas.lt/naujiena/64088/pornografija-internete-tik-faktai>
43. Pornografijos suvilioti, <http://www.lrytas.lt/-11933423451191896937-p2-pornografijos-suvilioti.htm>
44. Šalyje daugėja vaikų pornografijos, <http://c11.balsas.lt/naujiena/193455/salyje-daugeja-vaiku-pornografijos>
45. Universitetuose turėtų būti dėstomi kursai apie pornografiją, <http://kunigunda.info/universitetuose-turetu-buti-destomi-kursai-apie-pornografija-26.html>
46. Vaikai naudoja „YouTube“ pornografijos paieškai, <http://c11.balsas.lt/naujiena/304748/vaikai-naudoja-youtube-pornografijos-paieskai>
47. Vaikų pornografija internete įgauna pagreitį, <http://c11.balsas.lt/naujiena/40330/vaiku-pornografija-internete-igauna-pagreiti>
48. Žinutes draugams paaugliai jau keičia erotinėmis nuotraukomis, <http://www.lrytas.lt/-12455996571244664931-%C5%BEinutes-draugams-paaugliai-jau-kei%C4%8Dia-erotin%C4%97mis-nuotraukomis.htm>

49. Brooke Shields Naked Photo Banned From Art Exhibit, Article.
<http://www.bittenandbound.com/2009/10/01/brooke-shields-naked-photo-banned-from-art-exhibit/>
50. Byars B., O’Keefe T., Clement T. “Google, Inc.: Procurer, Possessor, Distributor, Aider and Abettor in Child Pornography”
<http://www.forumonpublicpolicy.com/archivespring08/byars.pdf>
51. Catherine A. MacKinnon “Pornography: An Exchange”,
<http://www.nybooks.com/articles/archives/1994/mar/03/pornography-an-exchange/>
52. Child Porn Laws Used Against Kids Who Photograph Themselves,
<http://www.wired.com/threatlevel/2009/01/kids/>
53. Child pornography, http://en.wikipedia.org/wiki/Child_pornography
54. Child pornography in the United States,
http://en.wikipedia.org/wiki/Child_pornography_laws_in_the_United_States
55. Child pornography law, <http://criminal-law.freeadvice.com/criminal-law/child-pornography-law.htm>
56. Comment on Pornography by Rae Langton,
<http://theblog.philosophytalk.org/2009/08/comment-by-rae-langton.html>
57. Denmark - the first country to legalize pornography, http://www.fanny-hill.net/html/01a_danish_pornography_laws.htm
58. Dost test, http://en.wikipedia.org/wiki/Dost_test
59. European pornography,
http://en.wikipedia.org/wiki/Pornography_in_the_United_Kingdom#United_Kingdom
60. Frank Bott “Pornography, the Internet and the Law”, <http://users.aber.ac.uk/mfb/Talk%20for%20BCS%20Leicester.pdf>
61. Frederick D. “Defending pornography”,
<http://www.libertarian.co.uk/lapubs/polin/polin124.pdf>

62. Legal status of internet pornography,
http://en.wikipedia.org/wiki/Legal_status_of_Internet_pornography
63. Mary G. Leary “Sexting or self-produced child pornography?”,
<http://www.student.virginia.edu/vjspl/17.2/Leary%20--%20Structured%20Discretion.pdf>
64. Mary G. Leary “The Right and Wrong Responses to “Sexting”,
<http://www.thepublicdiscourse.com/2009/05/227>
65. Pornography and Censorship, <http://plato.stanford.edu/entries/pornography-censorship/>
66. Pornography in Denmark, http://en.wikipedia.org/wiki/Pornography_in_Denmark
67. Pornography in the United States,
http://en.wikipedia.org/wiki/Pornography_in_the_United_States
68. Pornography statistics, http://www.familysafemedia.com/pornography_statistics.html
69. Pornography, <http://en.wikipedia.org/wiki/Pornography>
70. Pornography, <http://www.enotes.com/everyday-law-encyclopedia/pornography>
71. Rae Langton “Pornography: Open Thread”,
<http://theblog.philosophytalk.org/2009/08/comment-by-rae-langton.html>
72. State Laws on Obscenity, Child Pornography and Harassmen,
<http://www.lorenavedon.com/laws.htm>
73. Statistics on Pornography, Sexual Addiction and Online Perpetrators,
<http://www.safefamilies.org/sfStats.php>
74. Strossen N., Defending Pornography: Free Speech, Sex, and the Fight for Women's Rights, book review, http://findarticles.com/p/articles/mi_m1568/is_n11_v26/ai_16763625/
75. Supreme Court Upholds Child Pornography Law,
http://www.nytimes.com/2008/05/20/washington/20scotus.html?_r=2
76. United States Section of Regulation of Child Pornography on the Internet, <http://www.cyber-rights.org/reports/uscases.htm>

77. “Virtual child” pornography on the Internet: a “virtual” victim?
<http://www.law.duke.edu/journals/dltr/articles/2002dltr0019.html>
78. Wortley R., Smallbone S. “Child pornography on the Internet”,
<http://www.cops.usdoj.gov/files/ric/Publications/e04062000.pdf>

Teismų sprendimai

79. Lietuvos Auščiausiojo teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–306/2007,
http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=31133
80. Lietuvos Auščiausiojo teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-48/2006,
http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=29295
81. Lietuvos Auščiausiojo teismo nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-176-2007
82. American Booksellers v. Hudnut, [771 F.2d 323](#) (7th Cir. 1985), aff’d mem., 475 U.S. 1001 (1986), http://en.wikipedia.org/wiki/American_Booksellers_v._Hudnut
83. Ashcroft v. Free Speech Coalition, 535 [U.S. 234](#) (2002),
<http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=US&vol=000&invol=00-795>
84. California v. Freeman, 488 U.S. 1311 (1989),
<http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=488&invol=1311>
85. Jacobelliis v. Ohio, 378 U.S. 184 (1964), <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=378&invol=184>
86. Jenkins v. Georgia, 418 [U.S. 153](#) (1974), http://en.wikipedia.org/wiki/Jenkins_v._Georgia
87. Memoirs v. Massachusetts, [383 U.S. 413](#) (1966),
http://en.wikipedia.org/wiki/Memoirs_v._Massachusetts
88. Miller v. California, 413 U.S. 15 (1973),
http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/printer_friendly.pl?page=us/413/15.html
89. New Hampshire v. Theriault,
<http://www.courts.state.nh.us/supreme/opinions/2008/theri131.pdf>

90. New York v. Ferber, 458 U.S. 747 (1982), <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=US&vol=458&invol=747>
91. Osborne v. Ohio, 495 U.S. 103 (1990), <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=US&vol=495&invol=103>
92. Paris Adult Theatre I v. Slaton, 413 U.S. 49 (1973), http://www.oyez.org/cases/1970-1979/1972/197n2_71_1051
93. Redrup v. New York, 386 U.S. 767 (1967), http://en.wikipedia.org/wiki/Redrup_v._New_York
94. Reno v. American Civil Liberties Union, 521 U.S. 844 (1997), http://en.wikipedia.org/wiki/Reno_v._American_Civil_Liberties_Union
95. Renton v. Playtime Theaters, INC., 475 U.S. 41 (1986), <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=475&invol=41>
96. Roth v. United States, 354 U.S. 476 (1957), <http://caselaw.lp.findlaw.com/scripts/getcase.pl?court=us&vol=354&invol=476>
97. Stanley v. Georgia, 394 U.S. 557 (1969), <http://caselaw.lp.findlaw.com/cgi-bin/getcase.pl?navby=case&court=us&vol=394&invol=557>
98. United States v. Dost, 636 F.Supp. 828 (1986), http://scholar.google.com/scholar_case?case=9482047682589425170&hl=en&as_sdt=10000000000002&as_vis=1
99. United States v. One Book Called "Ulysses", 5 F.Supp. 182 (S.D.N.Y. 1933), http://scholar.google.com/scholar_case?case=5544515174778878625&q=
100. United States v. Williams, 553 U.S. 285 (2008), <http://caselaw.findlaw.com/us-11th-circuit/1344160.html>

Santrauka

Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 309 straipsnis „Disponavimas pornografinio turinio dalykais“ nustato baudžiamąją atsakomybę už pornografijos gaminimą, platinimą, reklamavimą ir viešą demonstravimą. Straipsnis skiria pornografiją į pilnamečių asmenų ir vaikų pornografiją.

Nors ši veika yra kriminalizuota, praktikoje LR BK 309 straipsnis taikomas retai dėl keblumų, kylančių internetinėje erdvėje – fiziniai ir juridiniai asmenys gali lengvai išvengti baudžiamosios atsakomybės. Atsižvelgiant į tai, jog beveik pusė interneto vartotojų ieško pornografinio turinio dalykų bei tai, kad juos gauti galima ir lietuviškose interneto svetainėse, kyla klausimas ar yra būtinumas drausti suaugusių asmenų pornografiją, juolab, kad LR BK disponavimą pornografinio turinio dalykais priskiria prie nusikaltimų dorovei, o šios samprata keičiasi kartu su visuomene skirtingais jos gyvavimo tarpsniais. Taip pat JAV pornografiją priskiria žodžio laisvei ir numato, kad ją gina Pirmoji Konstitucijos pataisa. Analogiškai tokią laisvę numato ir LR Konstitucija, todėl pilnamečių asmenų pornografijos draudimas riboja ir varžo visai ne pornografiją, o piliečių moralinės nepriklausomybės laisvę. Be abejo, kartu su pornografijos legalizavimu atsiranda pareiga užtikrinti tinkamą nepilnamečių asmenų apsaugą nuo neigiamos informacijos.

Lietuvos įstatymai tinkamai neapibrėžia vaikų pornografijos sąvokos – Visuomenės informavimo įstatyme įtvirtintame pornografinio pobūdžio informacijos apibrėžime, pateiktame anksčiau, išdėstyti kriterijai neišsamūs. Todėl ši situacija yra keistina – tai numato ir Europos Sąjungos Tarybos sprendimai. Taip pat medžiagos priskyrimas pornografinio pobūdžio informacijai kaip pareiga turėtų būti perkeliamas teismams, nes tik jie vykdo teisingumą.

Pilnamečių asmenų pornografijos legalizavimas ir vaikų pornografijos sąvokos formavimas bei atsakomybės už vaikų pornografijos griežtinimas turėtų būti formuojamas pasitelkiant JAV ir Anglijos, kuriose pornografija kaip teisinė kategorija buvo plačiai nagrinėta, baudžiamuosius įstatymus ir teismų praktiką.

Raktiniai žodžiai: pornografija; vaikų pornografija; JAV; Anglija; cenzūra; moralė; baudžiamoji atsakomybė; legalumas; LR Baudžiamasis kodeksas

Summary

The 309 article of the Lithuanian Criminal code, “Possession of pornographic content”, determines criminal liability for the possession, production, distribution, advertising and public exposure of pornographic material.

Although this behavior is criminalized, the beforementioned article is rarely put into practice because of problems with the online space - natural and legal persons can easily avoid criminal liability. Given the fact, that nearly half of Internet users are looking for pornographic material and that this content can be found on Lithuanian websites, a question arises whether there is a need to prohibit adult pornography, especially that the Lithuanian Criminal code classifies possession of pornographic content as crimes against morality but the concept of morality is understood depending on the society and the way it changes in different periods of time. The United States attribute pornography to the freedom of expression and it is protected by the First Amendment. The same way Lithuanian Constitution describes a freedom of expression, so the prohibition of adult pornography does not actually prohibit pornography - it prohibits moral independency and freedom of speech. Of course, along with the legalization of pornography, there is an obligation to ensure adequate protection of minors from harmful information.

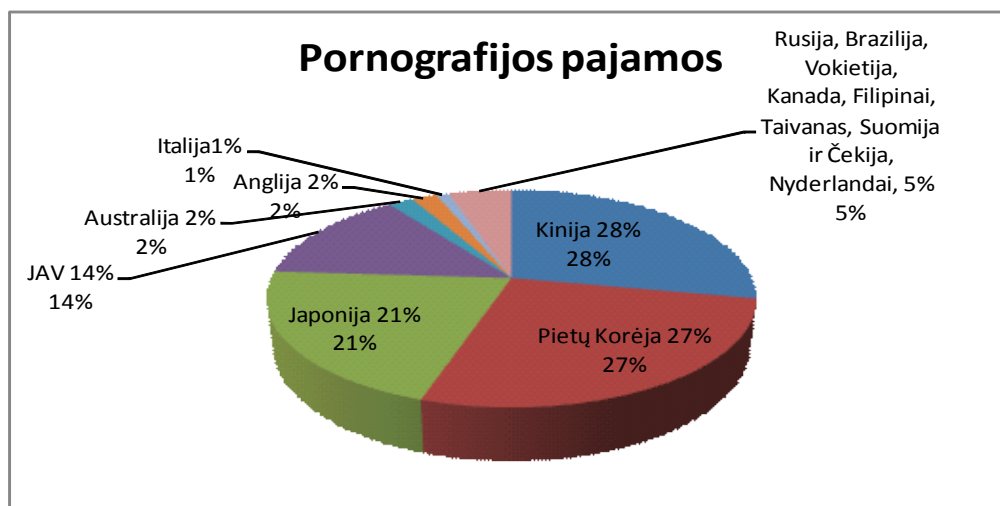
Lithuanian law does not have a proper definition of child pornography. The definition of pornographic information established in the Public Information Act has incomplete criteria. Therefore it needs to be changed, as said by the European Council. Also, the right to decide whether or not presented material is of pornographic content should be transferred to courts as they are the only ones who carry out justice.

Legalising adult pornography, establishing a proper definition and strict penalties of child pornography should be developed by invoking criminal law and judicial practice of the United States and England where pornography as a legal concept has been widely examined.

Key words: pornography; child pornography; the U.S.; England; censorship; morality; criminal liability; legalizing; Criminal Code of the Republic of Lithuania;

Priedai

Priedas Nr. 1

Šaltinis: Pornography statistics, http://www.familysafemedia.com/pornography_statistics.html,
<http://www.safefamilies.org/sfStats.php>

Priedas Nr. 2

Internetinės pornografijos statistika

Pornografinės svetainės	4.2 milijonai (12% visų svetainių)
Pornografiniai puslapiai	420 milijonai
Kasdieninė pornografijos paieška paieškos sistemose	68 milijonai (25% visų paieškų)
Kasdieniai pornografiniai elektroniniai laišakai	2.5 milijardai (8% visų elektroninių laiškų)
Interneto vartotojai, žiūrintys pornografiją	42.7%
Nepageidaujamas pornografinio turinio matymas	34%
Mėnesiniai pornografiniai atsisiuntimai (Peer-to-peer)	1.5 milijardai (35% visų atsisiuntimų)
Kasdieninė žodžių 'vaikų pornografija' paieška	116,000
Nelegalios vaikų pornografijos svetainės	100,000
Seksualiniai nepilnamečių užkabinimai pokalbių svetainėse	89%
Pornografinių svetainių lankytojai	72 milijonai lankytojų per mėnesį
Internetinės pornografijos pardavimai	\$4.9 milijardai

Šaltinis: Pornography statistics, http://www.familysafemedia.com/pornography_statistics.html,
<http://www.safefamilies.org/sfStats.php>

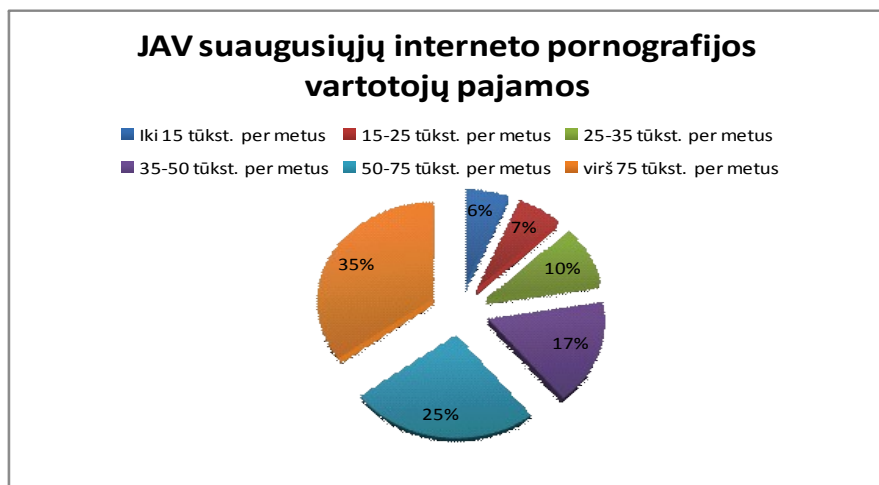
Priedas Nr. 3

Vaikų ir pornografijos internete statistika

Pirmasis pornografijos pamatymas internete	11 metų
Didžiausi internet pornografijos vartotojai	35 - 49 amžiaus grupė
15-17 metų jaunimas, mato 'sunkiąją' pornografiją	80%
8-16 metų jaunimas, žiūrėjęs pornografiją internete	90% (dauguma darydami namų darbus)
Vaikų personažų vardai, susieti su pornografinėmis svetainėmis	26 (įskaitant Pokemoną ir kitus)

Šaltinis: Pornography statistics, http://www.familysafemedia.com/pornography_statistics.html,
<http://www.safefamilies.org/sfStats.php>

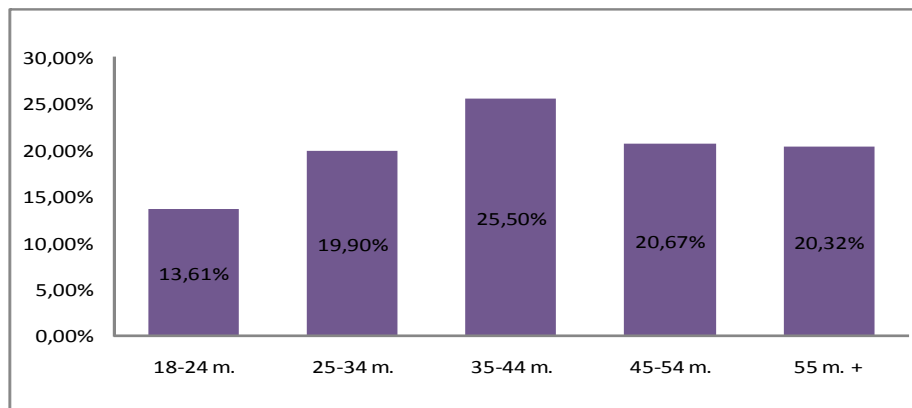
Priedas Nr. 4

Šaltinis: Pornography statistics, http://www.familysafemedia.com/pornography_statistics.html,
<http://www.safefamilies.org/sfStats.php>

Priedas Nr. 5

JAV suaugusiųjų interneto pornografijos vartotojų amžius

Šaltinis: Pornography statistics, http://www.familysafemedia.com/pornography_statistics.html,
<http://www.safefamilies.org/sfStats.php>

Priedas Nr. 7

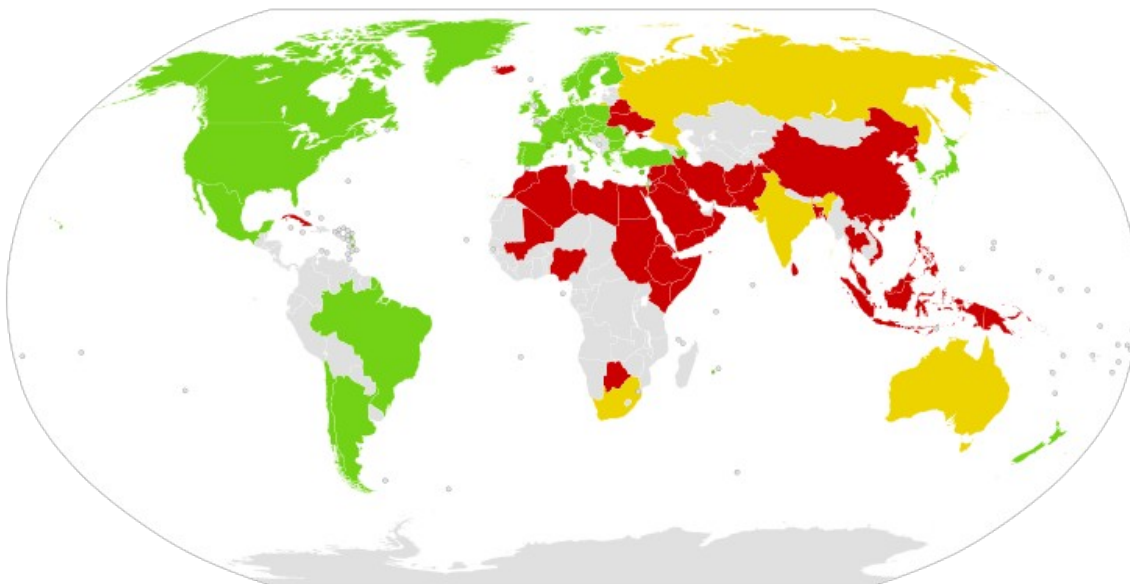
Moterys ir pornografija internete

Moterys, slepiančios lankymąsi pornografinėse svetainėse	70%
Moterys, priklausomos nuo internetinės pornografijos	17%
Moteryų, lankančių pornografines svetaines, santykis	1 iš 3 lankytojų
Moterys, kas mėnesį lankančios pornografines svetaines	9.4 milijonai
Moterys, žiūrinčios pornografiją darbe	13%

Šaltinis: Pornography statistics, http://www.familysafemedia.com/pornography_statistics.html,
<http://www.safefamilies.org/sfStats.php>

Priedas Nr. 8

Pornografijos legalumas

- Žalia spalva – legalu
- Geltona – legalu su tam tikromis išimtimis
- Raudona – nelegalu
- Pilka – nėra duomenų

Šaltinis: <http://www.gamepad.lt/tag/pornografija>

Priedas Nr. 9

Aktorės Brooke Shields nuotrauka, pavadinta „Spiritual America“

Šaltinis: <http://iconicphotos.wordpress.com/2009/06/05/brooke-shields-by-gary-gross/>